

C. F. DAHLGREN

—
UTDRAG UR

NAHUM FREDRIK
BERGSTRÖMS
KRÖNIKA

STOCKHOLM

P. A. Norstedt & Söners Förlag

(Svenska Bokförlaget)

KSM
3 1419
9948

U t d r a g

ur

CARL FREDRIK DAHLGREN

U N G D O M S F A N T A S I E R

eller

NAHUM FREDRIK BERGSTRÖMS
K R Ö N I K A

AV OCH ÖVER HONOM SJÄLV

Utgivet med anmärkningar

av

ELIAS GRIP

S T O C K H O L M

P. A. Norstedt & Söners Förlag
(Svenska Bokförlaget)

KARLSTADS
HÖGRE ALLM. LÄROVERK

STOCKHOLM 1929

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

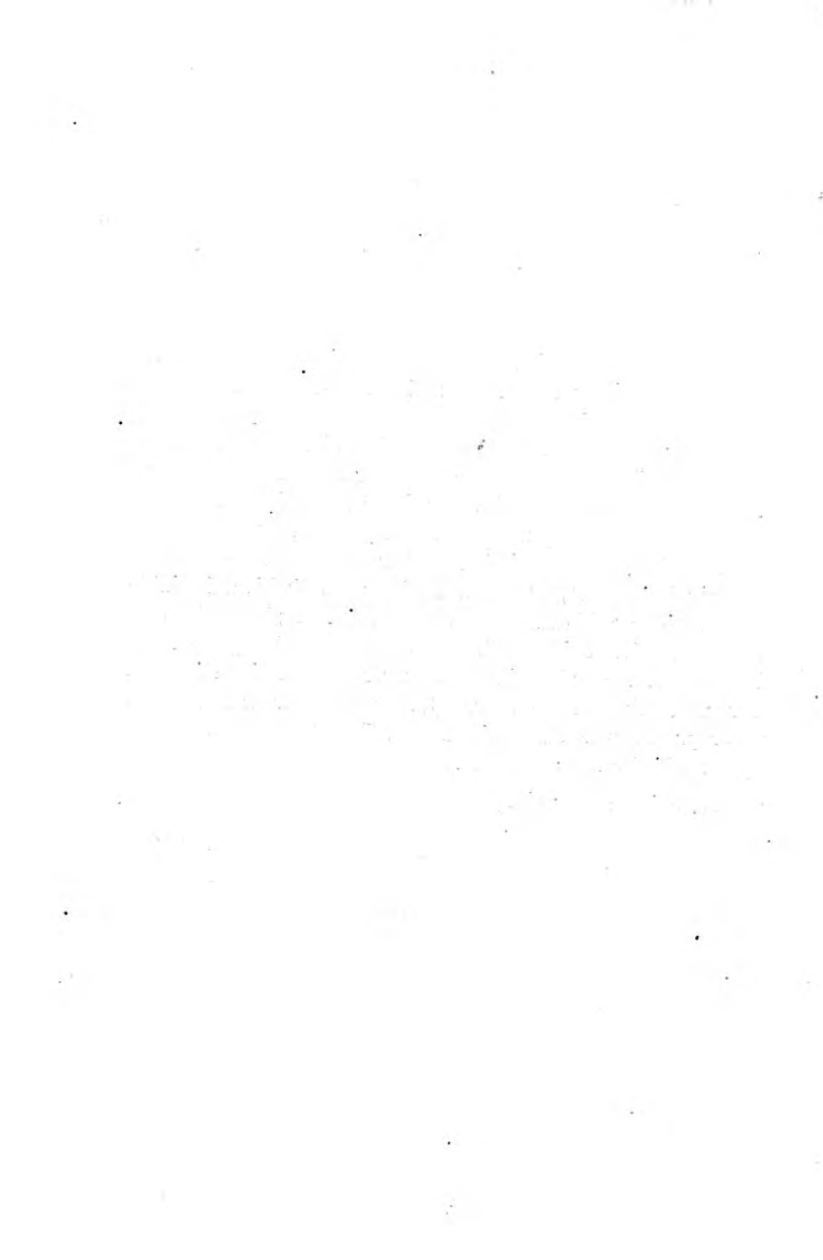
294568

FÖRORD.

C. F. Dahlgrens bok *Nahum Fredrik Bergströms krönika* innehåller en av de bästa skildringar av svenskt skolliv under äldre tider, som vår litteratur äger. Jag har flera år använt den vid undervisningen i modersmålet å gymnasiet, och enär den skolupplaga, som år 1900 utgavs på Ljus' förlag, länge varit utsåld, har jag med nöje efterkommit förlagets uppmaning att utgiva en ny sådan. I denna har jag blott medtagit det kapitel, som bär rubriken »En återblick på min barndom», och som berättar om skollivet i Linköping under de första åren av 1800-talet. I jämförelse med denna utmärkta framställning synas mig nämligen de övriga delarna av »krönikan» vara av ganska ringa intresse för våra dagars ungdom. Ortografien är normaliserad efter nuvarande skolbruk, men i övrigt har författarens språk oförändrat återgivits.

Kneippbaden i maj 1929.

E. G.

EN ÅTERBLICK PÅ MIN BARNDOM.

Jag minns den ljuva tiden.

FRU LENNGREN.

Det var en klar septemberdag. Solen hade liksom fälten antagit en blekgul färg. En och annan blomma stod sedan sommarens högtid ännu kvar, men stum och tyst var lövskogen. Slutet inom sig själv satt Nahum på det så kallade djäknelasset och stirrade utåt vägen. Denna dag var den första sorgliga, som han överlevat. Han hade tagit farväl från sitt hem och sin mor. Ännu efter en mils resa såg han henne i sin föreställning gråtande stå på farstutröskeln, följa med den långsamt, liksom i ett liktåg framskridande vagnen ända över gårdet till den röda grinden, där hon räckte honom sin famn och gav honom den sista kysen. Han hörde ännu i sina öron de ömma förmaningarna att ej glömma skriva, se väl efter sina saker, stiga av och gå utför alla branta backar, knäppa väl igen rocken om sig, m. m. Han upptog sin näsduk och grät ånyo bitterligt. Det var den första gången han gjort en så beskaffad resa. Hans längsta färd hade hittills sträckt sig till sockenkyrkan, grannarna och den närbelägna staden.

Nu skulle han i sitt tionde år på egen hand avresa till skolan för att där vad man kallar studera. Schenbergssvinmage och Sjögrens grammatika, båda en skänk av kyrkoherden, lågo jämte katekesen, Fants postilla och

diverse andra böcker, väl inpackade och med vitt pappersomslag försedda, helt lugna i kofferten, icke anande de tårar, vilka likt ett stilla majregn nedduggade på locket. Bonddrängen, som körde, klädd i korta skinnbyxor, blå tröja, röd väst och filtmössa, satt tyst bredvid och smackade med läpparna åt de i smått trav framlunkande hästarna. Den ena bekanta skogstrakten efter den andra, den ena rödmålade torparestugan efter den andra försvunno, och allt stridare runno tårarna från Nahums redan under natten vätta ögon.

Emellertid har en vacker dag, en mild väderlek och nya föremål en oändlig läkekraft för hjärtat. Efter några timmars resa blev Nahum lättare till sinnes. Bonddrängen började också bli litet friare. Han gjorde redan på förhand en beskrivning på den märkvärdiga staden, dit färden skulle ske, och berättade, huru han där under en höstmärknad i skymningen bortbytt en blind och 15-årig häst mot en äkta Bucefalus, som kunde springa över gärdsgårdar och hus. Han bad den unga herrn ej vara ledsen; han skulle få mycket roligt och många kamrater. Mot midagen upphann man de så kallade L... backarna. Nahum, erinrade sig morgonförmaningen, ville stiga av, då drängen försäkrade, att ingen fara var å färde. Han hade tusende gånger passerat långt svårare, brantare och krogigare vägar. Icke desto mindre steg Nahum av, och härtill bidrog troligtvis ett annat skäl. Han ville nogare betrakta stället och i synnerhet själva herrgården. Ett sådant palats hade han ännu aldrig sett annat än i målningar. Till höger om sig hade han utsikten åt en täck och behaglig insjö med lövskog, till vänster upp på backen flera sköna stenhusbyggnader. Betagen av den härliga utsikten, frågade han, halvt bedjande, sin skjutskarl, om han ej här kunde hålla för att beta. Peter — så kallades drängen — gick villigt in på förslaget, så mycket hellre som

nedanför låg en krog. Man höll och steg ur, avselade hästarna och tog foder ur hösäckarna. Peter föreslog den unga herrn att ta sig någon förfriskning, och matskrinet öppnades.

Vinden hade emellertid börjat småfläkta i de gulnade löven, och vid varje pust föll ett och annat blad virvlande till marken. Asparna hade i toppen antagit en röd färg. In i viken låg sjön som en krusad våffla. Längre ut plaskade böljorna med sina händer mot klipporna liksom för att klappa byk. Efter måltiden trakterade Peter med ett stop öl från krogen och tillade: »Detta skall sätta mod i herrn!» Nahum drack, och det smakade intet illa. Sedan Brunte och Grälle fått var sin halvkaka och litet av ölet, samt deras svansar blivit uppknutna, satte man sig under en pisksmäll åter på.

Man passerade förbi åtskilliga herrgårdar, stora gården och ängar, betraktade med förnöjelse den nyss uppkomna rågbrodden, på vilken de ännu våta dvärgsnäten glimmade, mötte åtskilliga oxdrifter, varvid Peter höll och slog eld på sin pipa och frågade efter ägaren och varthän de skulle. Man hann till K... a gästgivaregård, pustade en stund, och under tiden tog Peter åter ett stop öl för sig och hästarna, ställde sin klocka efter gästgivarens och visade Nahum tingsstugan, spöpalen och fattigbössan. Under väntningen anlände åtskilligo foror och även en vagn, i vilken tvenne gossar sutto. De närmade sig till Nahum och frågade, om han ej skulle resa till skolan, vilket han genast bejakade, varpå de tillkännagåvo, att de då alla hade samma väg. Ur en påse framtogo de äpplen, varmed de trakterade. Även Peter fick ett. Efter något samspråk kom man överens, att Nahum skulle sätta sig upp i deras vagn och drängen få åka ensam bakefter. Samtalet blev livligt, man kallade snart varandra du och inkom där- efter på lärda ämnen. Man examinerade Nahum uti gram-

matikan och fann honom hava gjort skäligen framsteg. Man föresatte honom svårare frågor, förmodligen för att även visa egna stora kunskaper, och här måste Nahum bita i gräset.

Ett stycke bortom B... började stadens domkyrkotorn höja sig över träden och den milslånga, framföre liggande slätten. Vid denna anblick liksom kläck det i Nahum. Tornet förekom honom som en reslig skolmästare, vilken skred honom till mötes med karbasen i hand. I häpenheten genomgick han för sig själv alla fyra konjugationerna samt volo, nolo och malo. På det sista av dessa verber hade han helt och hållit förgätit presens indikativus, och en kall ilning genomlöpte nu hans kropp. Redan hördes sorlet av ett vattenfall, från en höjd syntes staden med sin långa, raka gata, sin bro, sina trenne torn, sitt slott och sin strömkvärn. Solen sjönk ned, och dess sista strålar förgyllde domkyrkotornets klot, som likt en eftersol tycktes glindrande sväva i molnen, sedan den verkliga ej mera var synlig. Tullen passerades utan olägenhet. Nahum tog farväl av sina nya vänner och anlände hit till sitt så kallade djäknekvarter, där genast syn och hörsel förbryllades av en mängd stojande skolgossar, som i skjortärmarna slogo boll. Han tyckte, att allas ögon, till och med husets, voro riktade på honom, och han smög sig vid avhoppandet tätt intill vagnen för att åtminstone mot den hava ett ryggvärn.

Peter, som varit mera i världen, var dristigare. Han röjde sig väg mitt igenom skaran och sökte upp värdinnan med tillkännagivande, att han nu vore här med den unga studiosen, och bad att få lassa av. En tjock, enögd och rödbrusig gumma i uppsatt mössa och lintygsärmar utkom, rev sig bakom örat och linkade mot Nahum, som framgick och kysste hand. Gumman klappade honom på kindbenet och bad honom stiga in. »Jag håller just nu

på», sade hon, när de voro inkomna, »att grädda pannkakor», och upplyftade därvid en av dem på spaden och räckte henne åt Nahum. Han bockade sig och fattade den i hand, men som hon var tämligen het, släppte han henne pladask i golvet. Gumman upptog och lade henne på en stentallrik, avbläste sanden, strödde $\frac{1}{32}$ uns socker ovanpå och tillade: »Se så, min lilla vän, där har han socker på; ät nu!»

Emellertid inburos sakerna och den så kallade djäknekosten, bestående av potatis, ärter, kött, malt, gryn m. m., vilket allt gumman tog i förvar. Osten, smörbyttan, skin-kan, mjölet och lingonsyltet, enligt den instruktion Nahum på förhand undfått av sina nya kamrater, behöll han för sig. Han var nu inträdd i en helt ny värld. Den enda bekanta, han ägde kvar, var Peter. Men med morgondagen skulle även han begiva sig bort, och detta fyllde Nahums bröst med en bitter ängslan. Han ställde sig stirrande vid fönstret och såg utåt kyrkogården, där de gulnade löven i stora flockar virvlade omkring för vinden, under det några domherrar sökte sig föda i rönträden. Snart uppväcktes han dock ur sin betraktelse av tre obekanta, som inträdde och sades vara hans kammarkamrater. För den längste av dem visade de andra en synnerlig respekt, emedan, som Nahum sedermera erfor, han var gymnasist. De satte sig alla till sitt arbete. Peter, som varit ute i staden för att handla åtskilligt smått, kom tillbaka, tog även plats i rummet på en kista för att överräkna penningarna och nogare granska det köpta. Han påminde Nahum om brevets skrivande till modern; »ty», tillade han, »i morgon kl. 5 reser jag min väg». Nahum satte sig genast ned att skriva det första brev, han i sin levnad sammanfattat, men kunde med möda vid varje ny rad tillbakahålla sin smärta. Snart var den lilla episteln färdig, alla begåvo sig till vila, Peter utsträckte sin långa lekamen i ett hörn av

rummet med hösäcken under huvudet, och Nahum med sin sängkamrat insomnade efter ett kort samtal.

Om morgonen, när han vaknade, fann han rummet tomt. Kamraterna hade redan begivit sig till skolan och Peter på hemvägen. Vilan och en halv dags vana hade betydligt lättat hans hjärta. Man måste dock finna sig i sitt öde, tänkte han, och började vid dagsljuset närmare betrakta sin omgivning. Rummet var litet. Två sängar, en sönderslagen spegel, så stor som en vanlig ostskiva, en mängd koffertar och en lutande kakelugn utgjorde med undantag av ett långt fällbord och några stolar hela prydnaden. På väggen mitt över gymnasistens säng hängde en fiol och en urdyna. Smörbyttor voro ställda under sängen. På bordet primade i solskenet en stor trästänka. Tvenne bokhyllor nedtyngdes av lexika, grekiska och latinska auktorer m. m. En avbruten eldgaffel postade vid eldstaden, och mot fönstret lutade sig ett vanligt bord, som trängdes mellan tvenne trästolar. Nahum ordnade nu sina saker, utlyftade de mindre behöfliga jämte matvarorna i kontoret, upphängde sina kläder, uppsatte efter storleken böckerna på bokhyllan och avbläste dammet. Med förvåning upptäckte han, att hans högst dyrbara lingonsylt hade undergått en märklig rubbning, och när han avtog papperet, fann han moset tämligen medtaget. Av naturen icke synnerligen misstänksam, hämtade han likväl härav den varningen att för framtiden skrinläsa sina ätbara klenoder. Nu inträdde hans enögda värdinna, klappade honom på kinden och förkunnade, att hon mätt och uppvägt alltsammans av djäknkostens och befunnit den riktig. I synnerhet prisade hon maltet såsom gott och hållande sitt rundliga mål. Också ville hon därav brygga det härligaste spisel i världen, ett sådant, som själva biskopen skulle anse för högst förträffligt. Hon förmanade Nahum att vara hushållsam och ej låta kamraterna narra sig, emedan de,

som hon sade, voro stora dansmästare, ehuru ganska beskedliga gossar. En spik borde han slå upp på väggen för sin hatt och dito en vid sängen för skoborsten, inrätta sig en bok för mjölkräkningen, och om han så ville, skulle hon taga hans rökta fläskskinka i förvar. Efter detta tal upp- tog hon snusdosan och lade an på näsan med en morgon- pris. Nahum tackade för underrättelserna och frågade, var skolans rektor bodde. Gumman gick till fönstret, visade honom huset och sade: »Kl. 8 skall du gå dit, min gosse, och anmäla dig till examen, ty då har han slutat skolan och håller på att frukostera.»

Nahum styrde nu ut sig på bästa sätt. Fotplaggen voro nya, kortbyxorna ej länge sedan vända, strumporna av vitt lingarn, västen av grönt och syrtuten av blått valmar. Halsduk och nattkappa voro för honom okända persedlar. Skjortkragen föll utbredd över syrtuten. Mässingsspännena i underkläderna hade för några dagar sedan blivit skurade med ättika och krita. Med den gråa hatten på huvudet och en blårutig näsduk i fickan tågade han av efter att dock förut hava bläddrat i Sjögrens grammatika och kollokvien för att påminna sig ett och annat. Hjärtat klap- pade oroligt i bröstet. Ankommen till rektorns port, snöt han sig och gick långsamt uppför trapporna. Darrande frågade han en piga, som mötte honom med en sopkvast, var rektorn bodde. Hon pekade på en dörr och sprang ned. Nahum stod nu där med beklämt mod. Han såg på sina skor och rörde efter mycket betänkande på nyckeln. Dörren sprang upp. Han inträdde, men ingen människa var synlig. Stum och rådvill, huruvida han skulle våga sig från dörren, tordes han knappt andas. Att han gått rätt, det såg han, ty han blev varse flera bokhyllor och kände tobaksrök. Huru länge han där kommit att stå, veta vi icke, om ej den nyssnämnda pigan åter inkommit och öpp- nat en dörr mitt emot. En något bleklad, men värdig

man med kalott och gråa hår trädde ut och frågade: »Vad vill du, min gosse?» Nahum, skälvande och försagd, framstammade efter en bugning: »Jag skulle anmäla mig till examen.» Rektorn såg honom skarpt i ansiktet, frågade efter hans hem, hans föräldrar, om kyrkoherden i socknen, vad han läst, m. m., på vilket allt Nahum icke utan en fortfarande rädsla avgav nödiga svar. Nu framtogs kollokvien, novum testamentum, och efter några styckens explicering och resolution samt några frågor i katekesen och bibliska historien förklarade examinatorn, att Nahum läst rätt beskedligt, men vore nog ung och kanske även alltför litet underbyggd för att komma i någon högre klass än den andra. Nahum ihågkom nu först, att han från prosten i socknen hade ett rekommendationsbrev, och efter något letande i fickorna avlämnade han det. Rektorns ansikte ljusnade, brevet var från en gammal ungdomsvän, och gossen omtalades där såsom mycket sedig och flitig. Prosten hade själv undervisat honom i latin och grekiska. »Jaså», sade rektorn och uppsteg, »du vill då äntligen komma in i tredje klassen, ser jag av brevet», och körde därvid handen ned i Nahums barm, »men du får ej gå så där barhalsad, du kan ådraga dig en förkylning». Härpå gjorde han åtskilliga spörsmål om prostens skörd, om han hade svår väg till kyrkan, och om han ofta predikade. Rektorn upptog klockan och sade: »På slaget 2 i eftermiddag kommer du till mig, jag skall då ledsaga dig till din nya magister och dina blivande kamrater.» Nahum bockade sig och gick, ett halvpund lättare till sinnes än förut. Gatan förekom honom rymligare, himmelen klarare och träden på kyrkogården blott milda väsenden, vilka strödde sina gula löv liksom till en högtid framför hans fötter. När han hemkom, hälsade honom hans tvenne kamrater (gymnasisten var ej i rummet) med utrop: »Tag nu fram din matsäck, ty vi äro förhannat hungriga!» Nahum pekade bortåt vrån och teg. En av dem uppryckte

knytet och utbrede varorna på bordet. I detsamma inkom gymnasisten, knytet lyftades bort, och händelsen frälste den gången det lilla förrådet från en fullkomlig förstöring.

Nu underrättade han sig, vilka böcker han behövde, gick ut att köpa en Cornelius, en glosbok, Djurbergs geografi m. fl., hopband en exercitiebok, en skrivbok, köpte sig en ny griffel och penna, tillhandlade sig utav en av kamraterna i gården en bokrem och avtågade kl. 2 till skolan, infördes och föreställdes magistern, som förmanade honom till lydnad och flit samt anvisade honom sin plats nederst på en bänk. Rummet bestod av tjocka gråstensväggar och hade ett dystert utseende, emedan husen vid den förbi fönstren framstrykande gatan bortskymde en god del av dagsljuset. Runt omkring de tre sidoväggarna satt den så kallade övre klassen, mellerst i rummet på lösa bänkar den nedre, och mitt framför mot den fjärde väggen vilade sig en låg kateder, vars utnötta färger man ej mera kunde igenkänna eller åtskilja. Bredvid i fönstret befann sig en lång karbas, och vid dörren var en vedhög uppstaplad. Magistern hade en grönaktig syrtut på sig, nära sympatiserande med den ovan beskrivna katedern, papiljotter i håret och på huvudet en hatt med breda bål. Rösten var rytande och skarp, minen bister, vilken bisterhet ännu mer förökades av det orakade skägget. Vid minsta viskning reste han uppå sig, slog boken i katedern och röt till förfärligt.

Explikationen i Cornelius skulle nu taga sin början. Magistern föreläste det kapitlet ur Miltiades, där 10 tusen greker kämpa mot 100 tusen perser. När magistern kom till det stället: *adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent*, hoppade Nahum, förglömmade helt och hållet stället och omgivningen, där han var, upp från sin plats alldeles utom sig och ropade: »Ack, det var bra, att de fingo stryk!» Alla häpnade, magistern tvärstannade, fick tag i karbasen, sprang ned och skrek till: »Och det gör dig

gott, att du också får det!» varpå han upplyfte karbasen, men seende gossens lugna blick, sänkte han åter sin arm och nöjde sig med att giva honom blott en hårlugg.

Efter lektionens slut samlade sig hans kamrater omkring honom. En del överhopade honom med frågor över hans besynnerliga utrop och skrattade, andra funno hans förhållande rätt hjältemodigt. Nahum, som nu även började övertänka sitt uppförande, fann snart, att det härstädes tillgick på helt annat sätt än hemma hos prosten, och beslöt att för framtiden taga sig bättre till vara. Emellertid hade han väckt sina kamraters uppmärksamhet, och följdén blev, att man på kyrkogården, där stora högar av torra nedfallna löv befunnos, beslöt leka greker och perser. Löven skulle föreställa kulor. Men snart uppstod en tvist. Alla ville vara greker och ingen en perser. Man skrek över varandra, skuffades och grälade. Nahum gjorde dock utslag i saken. Han tillkännagav med en bestämd ton, att då alla syntes vara obenägna, ville han, om någon följde honom, oaktat att han nyss varit av dem utsedd att föreställa Miltiades, icke desto mindre avstå denna ära och bliva anförare för perserna, på det att förslaget ej skulle gå över ända. Detta förändrade helt och hållet sinnena. De flesta önskade nu att vara perser, och de få återstående, som troget ville kämpa som greker, började bliva tvehågsna och modfällda. Nahum föreslog då, att man skulle dela sig i två hopar och sedermera draga lott. Men när lotten utföll, voro perserna missnöjda, påstående, att en grek skulle ställas mot tio. »Välän då», ropade Nahum, »jag bliver då den ena mot tio och bjuder eder alla spetsen.» Därpå jagade han med en mängd löv i famnen efter några kamrater samt upphann och kastade dem över ända. Men denna seger varade icke länge. I ryggen och på flanken angreps han av de efterföljande. Striden upphörde dock snart, men från denna stund fick Nahum av sina kamrater binamnet Miltiades.

Om morgonen vaknade han så sent, att ingen tid fanns för honom övrig till läxornas överläsning. Ankommen till skolan, uppskrämde han ännu mer genom den underrättelsen, att på magistrernas befallning färska karbaser blivit gjorda, och att det var en vanlig plägsed att samma dag prova dem. Spådomen slog ej fel. Knappt var magistrern uppstigen i katedern, förrän han, erinrande sig gårdagshändelsen, befallde Nahum uppläsa sin läxa. Han började väl flera gånger, och en bakom honom sittande kamrat sökte genom viskning hjälpa honom med resten. Men antingen av ärlighet att ej vilja begagna en annans biträde eller slagen av sitt onda medvetande, teg han slutligen helt och hållet. Två handplaggor dansade genast mellan tårarna på hans hand. Men tragedien var ännu icke utspelas. Bibliska historien framtog, och läraren tillsporde en av gossarna, vad han förstod med gamla testamentet. Då intet svar följde, upprepade magistrern med rytande stämma ånyo sin fråga. Ändock intet svar. »Är det fågel eller fisk?» Gossen, alldeles utom sig av förskräckelse, svarade: »Det är fisk, herr magister!» — »Är det fisk?» skrek magistrern ånyo till, så att murarna skakades. »Nej, det är fågel, det är fågel!» Då föll Nahum i ett gapskratt. Hela stormen vände sig mot honom, men det oskyldigt uppblickande ögat, som ej visste med sig något ont, hejdade för andra gången den uppretade läraren, och läsningen fortsattes utan något vidare obehag.

Det var söndag. Himmelen hade ännu en gång kastat över sina skuldror den ljusblå sommarmanteln, hängt vid sin sida solskölden och bortblåst de små strömolnen, som i morgongryningen likt lätta dunmassor framflugit över densamma. Från domkyrkotornet dånade sammanringningen till gudstjänsten. En skara av män och kvinnor skredo långsamt in genom dörrarna. Det vissnande gräset tycktes darande röra sig vid klockornas ljud, på gravstenarna glänste

ännu dagdropparna. De lutande korsen vredo sina flaggor för en sakta sydostvind. Nahum skyndade även in. Mitt fram i koret var ungdomen församlad, avdelad i klasser och stående på stengolvet. Nahum intog sin plats och såg uppåt domen. En så majestätisk syn hade förut aldrig nått hans blickar. Under det de andras ögon voro fästade på några svalor, vilka flögo runt omkring, blevo hans likasom fastnaglade vid själva templets högtidliga välvning, dess många pelare, dess höjd och längd, den i tre delar avskiftade altartavlan, den vördiga, fornåldriga, med guld överdragna predikstolen, vapenrustningarna och de gamla gravvårdarna vid templets väggar. Under syndabekännelsen föll han jämte de övriga på knä, och tårarna börja tillra, ty nu först ihågkom han sitt åtta dagars långa skuldregister. Han hade ej sedan sin avresa tänkt på sin Gud, ej med någon enda bön invigt sitt dagsarbete eller sin vila, och djupa suckar trängde ur hans bröst. Han såg sin mor förebrående nalkas, och innerligen sammanknäppande sina händer bad han till höjden om tillgift.

En mild fläkt överfor hans hjärta. Han uppsteg tröstad och lugn. Vid predikstolsversens början gick ungdomen fram och satte sig å ömse sidor om gången mittför predikstolen. Nahum kom att få sin plats mitt emot predikanten. En något fetlagd man med runda kindben och silvergrått hår uppträdde och höjde sin starka, imponerande basstämma. Det var just Mikaelsmässodagen, vars evangelium handlar om den största i himmelriket. Han talade om det olika sättet att bedöma storhet. »De väldiga och rika äro ofta stora på jorden, men icke alltid i himmelen. Där står barnet, som äger ingen rang, intet guld, knappast något namn, och är närmare fadershjärtat än de, som äro fullvuxna och kalla sig stora, fullvuxna icke i dygd, men i last, stora icke på ödmjukhet men på högmod. Barnet vet ännu intet ont, anar intet ont, tänker intet ont. Huru väl, om de

äldre kunde förglömma det gudlösa, de lärt, för att lära sig det goda, de vänt sig ifrån! Varen därföre», tillade han, »rena och oskyldiga såsom barn!» Härvid övergick han till det himmelska att vara såsom ett barn, förmanande de fallna att vända om och blicka tillbaka på sin barndoms förlorade Eden, vända om från tvivlet till sin barndoms tro, från världskärleken till den första oskuldsfulla. Han tecknade vådan, visade avgrunden, men också räddningen ovanifrån, den utsträckta fadershanden. Nu övergick han till de unga, förmanade dem att förvara sina hjärtan. Han framställde de tvenne förförarna, vår inre svaghet, vårt vacklande mellan gott och ont, och de yttre frestelserna, andras förledande exempel. Hans blick blev härvid eldigare, hans stämma högtidligare. »Även du skall en dag vandra ut ur fädernehyddan, taga farväl av alla dessa dina sköna barndomsfält, som bestrålades av en så klar himmel, och kring vilka så härliga drömmar svävade. Slut dem för sista gången i din famn. Tryck dem ömt till ditt bröst. Andra föremål komma dig snart till mötes, som kräva hela din uppmärksamhet. Du fortskyndar med tårbestänkta kinder fram på den föresatta vägen. De forna föremålen försvinna i ett fjärran. Du befinner dig liksom i en ny värld, en ny omgivning. Fädernerösterna äro tystnade. Då träda andra stämmor dig till mötes, av vilka var och en vill leda dig ut på sina vägar. Varthän vill du nu gå för att hämta råd, finna styrka, vishet, försiktighet och mod? Lita ej på de skatter, du förde med dig ur fädernehyddan! De giva intet stöd, intet råd, ingen tröst. Men bär du inom dig rikedomar av ett barnsligt sinne, som avskär det onda, som älskar det sanna, det ädla, det sköna, det goda, har du en varm förtröstan till honom, som upptog i sin famn och välsignade dessa små, vilkas änglar i himmelen alltid se deras faders ansikte, som är i himmelen, då kan du vara lugu och tryggad, då skall du förstå att urskilja rösterna liksom

andarna inom dig. Och då skall du lära dig att följa endast de rena och sanna.» Sedan predikanten ännu ytterligare och med en rörande hjärtlighet utvecklat dessa ämnen, slutade han med att teckna ålderdomen: huru människan då återgår liksom till barndomen. »O att han, den gamle, även vid gravens brädd ägde kvar sitt barndoms sinne i helgelse och ära! Med vad frid skulle icke då hans gråa huvud träda in bland gravens skuggor, med vad himmelsk förnöjelse lägga sig neder i det bättre livets vagga för att en gång, uppvaknad och stärkt av den tusenåriga sömnen, uppblicka mot morgonrodnaden av ett evigt ungdomsliv!»

Nahum fattades djupt i sitt innersta av denna predikan. Den var visserligen extemporerad och ej med det sammanhang utförd, som till alla delar skulle hava tillfredsställt en mera bildad åhörare. Men den gjorde ett starkt intryck genom sin okonstlade framställning och sitt hjärtligt välmenande språk. Gudstjänsten var slutad. Uppfylld med de innerligaste rörelser gick Nahum ur kyrkan. Mycket förundrade honom, att han ej tyckte sig förspörja samma känsla hos sina kamrater. Med en tyst förargelse såg han några härma predikantens kastningar med armarna, andra hans röst, och när det blev fråga om att dagen därpå i skolan inför läraren göra reda för predikan, fanns ingen, som kunde avgiva några sammanhängande svar. Det enda, de hade sig bekant, och vilket de i sina plånböcker eller på en papperslapp upptecknat, var ingångsspråket.

En dag under hemgåendet väcktes Nahums uppmärksamhet på en gymnasist, vilken, omgiven av en mängd kamrater och skolgossar, håde uppstigit i en på gården omstjälpt stegkärra för att därifrån härma en av lektorernas föreläsningar. Av en blångarnshärva hade han tillskapat sig en peruk, ur vilken ett grimaserande ansikte framstack. Omkring sig hade han svept ett hästtäcke, och i handen höll han en bokpärm. Ett allmänt skratt uppstod. Nahum själv fann

det mycket roligt, ehuru han ej kunde bedöma det mer eller mindre träffande i härmningen. Flera andra försökte nu att genom dylika karikerande föreställningar vinna samma uppmärksamhet, men de misslyckades, och efter hand upphörde det roliga för att lämna rum åt det platta. Samtalet återvände på karikatyrmakaren. Nahum var nyfiken att närmare lära känna honom, och nu berättade man om personen den ena historien löjligare än den andra. Vi vilja till en omväxling av vårt enformiga ämne här inpassa några. Gycklaren kallades allmänt av sina kamrater för Karlvagnen, och vi vilja låta honom uppträda under detta namn.

Några dalkarlar hade med sina spadar på axlarna en gång på gatan gått honom förbi. Karlvagnen hade genast skyndat till dem med förfrågan, varthän de skulle begiva sig. »För att söka arbete», blev svaret. »Förträffligt, jag är just nu i behov av några dylika, raska gubbar. Saken är den: jag äger strax utom staden en äng, men som är något vattensjuk. Jag har länge ärnat tvärs igenom henne uppkasta ett djupt dike. Har ni lust, gubbar, att åtaga er denna grävning?» — »Ja, blott vi få anvisning på stället.» — »Det skall genast ske. Följ mig utom tullen. Ängen är, som jag nämnt, vattensjuk, och diket, för att uppfylla ändamålet, måste grävas bra djupt.» — »Hur djupt?» — »Minst fyra alnar.» — »Och huru brett?» — »Även fyra.» — »Och det tvärs genom ängen?» — »Alldeles.» — »Nå, vad betalar herrn för vårt besvär?» — »Jag ger er visst för famnen, vad ni begär. Jag är baron och en rik karl, som ej är så nogräknad med skillingen, endast arbetet blir väl och fort verkställt. Ser ni det där stenhuset vid torget?» — »Ja!» — »Vet ni, vem som är ägare därav?» — »Nej!» — »Det är just jag.» — »Få vi något på förhand?» — »När ni slutat arbetet, gå då in i detta hus och fråga blott efter baron, så vet var och en, att det är jag. Se där har ni till tobakspengar!» — Han gav nu anvisning på stället,

och dalkarlarna började genast att gräva med all möjlig ansträngning. Tjärblomster, kattfötter och hundkaxe välvdes över ända. En allmän förstörelse!

Morgonen därpå inträffade, att själva den verkliga ägaren till platsen händelsevis kom att taga sin kosa ditåt, icke så mycket för att bese sin äng som fastmer en där bredvid liggande ärtlycka. Himmels dalkullor, lärkorna, hade redan börjat att blåsa på sina säckpipor, och stoftets dalkarlar, myrorna, släpa på sina timmerstockar, då han med pipan i hand från betraktelsen över den vackra morgonen rycktes till en motsatt, nämligen dalkarlarnas härjande framfart. Med bestörtning ser han åtta man i skjortärmar på sin äng i fullt krig mot jordtorvorna. Förgrymmad skyndar han fram mot rebellerna, då han finner dem förskansade av ett fyra alnars brett dike. Under många omväxlande svordomar förehåller han dem ofoget, frågar, på vars befallning de vågat verkställa ett mot äganderätt så rakt stridande företag. Med lugn fortsatte de sitt arbete, hotade honom med spadarna, munlade högst besynnerliga ord mellan sig om en viss baron m. m. Folk tillkallades. Efter många ordväxlingar blir man upplyst om skälstycket. Dalkarlarna nödgades igenkasta diket; men upphovsmannen till det elaka narrspelet fick man aldrig reda på.

I samma gård, där Karlvagnen hade sin huvudstation, ehuru han tidtals, allt efter omständigheterna, bodde än hos den ene, än hos den andre, på vilkas bekostnad han då levde friskt, brukade en något fjollig arbetskarl söka sitt uppehälle med vedhuggning och andra utsysslors förrättande. En dag nedgick vår man till nämnde arbetskarl och höll till honom i vedboden följande tal: »Min kära Magnus! I sanning är ditt liv beklagansvärt. Från solens uppgång till dess nedsjunkande i Tetis' armar måste du gå omkring och hugga ved för att förskaffa dig ett nödtorftigt och knappt tillskuret bröd, ehuru naturen ärnat dig till någonting långt

ädlare, högre och förträffligare. Låt den dumme, som ej kan använda något annat av sin mänsklighet än sina händer, sysselsätta sig med att klyva oreaderna! Men dig, som med känslans eld förenar tankens flykt, har i sanning naturen aldrig ärnat att ställas i en vedbod. Denna hatt, du bär, en relik sedan hatt- och mösstiden, dessa träskor, ett gammalt inventarium sedan den egyptiska trälldomen, denna ylleväst, som solen och dina mödor urblekt, nej, en sådan dräkt höves icke en man av dina talanger. Dig tillhör att bära en huvudbonad av strutsfjädrar, omkring ditt liv en rock med silveraloner. Du förvånas, du förtjuses, du hänryckes. Så hör då, dödlige, häpna, fall ned och tillbed! Icke är jag den lede djävulen. Se på mig! Känner du mig? Slår inte ditt hjärta eldigare? Vet då till din själs hugnad, att jag är den namnkunnige baron Bajkov, som rest kring alla världens delar, från Japan till Chimborazo, från Essex till Westsex, som talat i parlamentet mot Pitten, farit till sjöss med Nelson, i luften med Blanchard, genom hällebergen med Gulliver, har pengar som gräs och anseende som ett lejon. Jag talar alla språk, kör alla vägar, känner mufti och stor-baschan, är kusin med drottningen av Golkonda och ämnar mig till rika Arabien på pärlfiske. Men du skälver lik ett Etna, du häpnar lik en Memnonstod. Välan, så hör då, vad jag vill säga dig. Jag bor här i ett hus, som du ser, icke väl, men ej heller illa; icke trångt, men ej heller otrångt. Inom fyra veckor har jag, som sagt är, beslutit att resa till rika Arabien och det Förlovade Landet för att där, nämligen på det senare stället, förlova mig. Den betjänt, som hittills ägt den oskattbara nåden att passa upp på mig, har blivit befördrad till livkusk åt Generalstaterna. Han reste i går, överhopad med mina välgärningar och rekommendationer. Ser du, så hus hållar jag med mitt folk. Emellertid är jag utan betjänt. Jag tarvar en man, som jämte ett hyggligt, propert och an-

tikristiskt utseende förenar talanger, geni och förstånd. Min baronsblick har länge vilat på dig likt din yxa på vedträdet. Har du lust och åhåga att bliva min första kammartjänare och medfölja på resan? Kläder, de allra subtilaste, tobak, äkta virginiansk från Amerikas sydvästra polarkrets, stå dig till buds. Tänk dig endast den utesägliga förnöjelsen att få genomresa främmande länder. Har du sett någon kinesisk solhatt, någon kyrka av glas, något torn av diamanter, någon stångpiska av kristall? Nej, svarar du. Nå, så tänk dig då citroner på alla träd, kaffebönor på alla åkrar, druvor på alla kullar och brännvin i alla fastager! Lägg från dig yxan, min gosse! Den är ej din bestämelse. Ej har naturen skapat dig till en bödel på al och björk. Lägg ifrån dig mödans ok, lätta ditt beklämda hjärta och stig upp med mig! Du är ädel, ser jag, ädel som den stenen onyx, jag bär omkring halsen för att försvara mig för strypsjuka.»

De uppstego. Karlvagnen vände sig och sade: »Nå, Magnus, tycker du inte, här är hyggligt och trevligt? Den där, som står där borta vid eldbrasan, är en av mina kökspojkar. Han sysselsätter sig nu med att koka karameller till min resa; ty jag har alltid den plägseden att ha ett par tusende sådana med mig för att kasta vid grindarna. Sådant får du äta, så mycket du vill, när du blir min kammartjänare. Se här tag och smaka! Var det intet deliciöst? Jo, jo, jag menar, slika ting växa intet på var buske. Ej kommer du att fara illa i min tjänst. Ser du, där borta står en koffert. Lyft på densamma! Ja-a, jag menar, den var tung. Men gissa på, vad den kan innehålla! Det vet du ej. Välan, dödlige, så märk då: denna koffert med sina stora hänslås, som äro gjorda av professor Kant von Byxlös i Berlin, innehåller blott och bart respennigar, vilka du kommer att hava om hand, när du blir min kammartjänare. Nå, Magnus, vad svarar du?»

Magnus, som genom allt detta prat ej visste rätt, varest han var hemma, tackade för tillbudet, men anhöll om några dagars betänketid.

Efter några dagar återkom han också verkligen, bugade sig mycket ödmjukt för den föregivna baronen och yttrade med glad uppsyn, att han nu besinnat sig och vore beredvillig att efter en vecka emottaga sin nya tjänst. Han tilllade, att han i anledning av baronens tillbud uppsagt det rum, han hyrde, samt ärnade en av dagarna hålla auktion på åtskilliga små bohagsting, som han ägde, emedan de numera i hans nya tjänst och lyckligare belägenhet vore honom överflödiga. Baronens berömde hans omtanke och sade: »För att till en början pröva din duglighet för den nya tjänst, du hos mig kommer att bekläda, måste du uträtta ett ärende. Nära torget bor i ett stort, gult trähus en greve vid namn Lingonmos. Honom skall du uppsöka och hälsa från baron Bajkov med anhållan att få de gräsgröna byxorna tillbaka, som han fick till låns av mig vid sista balen på stadshuset. Men olycklig du, om du återkommer med oförrättat ärende! Karlen — för att säga dig det i förtroende — har en liten osed, vilken består däri, att han gärna vill lägga sig till och behålla sin nästas egen- dom. Det är nu över en månad han ägt persedeln utan att återlämna den. Det kunde till och med inträffa, att han helt och hållet nekar till hela saken eller ock vill köra ut dig. Men du måste vara envis och stå på din herres bästa. Se så, skynda dig nu, kom ihåg greve Lingonmos och de gräsgröna underkläderna!»

Magnus hastade åstad, kom till huset, steg en trappa upp, där han i farstun med sig själv överlade, i vilket rum han skulle inträda; ty därom hade ej hans husbonde under- rättat honom. Efter något besinnande insteg han till vän- ster, där han hade hört några personer samtala. Han framförde sin fråga, alla började skratta; men när han för-

nyade densamma, blev han utkörd. Rummet var en betjäntkammare. Han vände sig till nästa dörr, inkom i en sal, där en något åldrig herre med kaskett på huvudet spatserade av och an. »Vad vill ni?» — Magnus bugade sig. — »Vill ni tala med mig?» — »Ja.» — »Och ärendet?» — »Jag skulle anhålla . . .» — »Högre, högre!» skrek mannen; »jag hör så förbannat illa — anhålla, säger ni?» — »Ja, om de där gräsgröna byxorna.» — »Vilka? Dessa, som jag har på mig?» — Magnus såg på byxorna och fann dem verkligen lika med beskrivningen. »Ja, de äro baron Bajkovs.» — »De är väl fan heller och ingen barons, de äro mina egna.» — »Jo, så sade baronen.» — »Vilken baron?» — »Bajkov.» — »Är du galen, människa? En sådan har jag aldrig känt.» — »Herrn måste genast taga av sig dem.» — »Hundsvott, vet du, vem jag är?» — »Greve Lingonmos.» — »Vad? Kallar du mig Lingonmos! Jag skall minsann klappa dig!» Därpå grep han till en käpp och gav Magnus en ganska kraftig aga.

Att beskriva hela den enformiga gången av Nahums liv under några år skulle alltför litet intressera läsaren. Skoltiden omväxlar sällan med annat än stundens läxor, karbasen och några pojkstreck. Det enda som avbryter är kanske nötningen mot kamraters karaktärer. Under skolåren befinner man sig liksom i ett samhälle på förhand, med sina bestämda institutioner, skiftande tilldragelser och förhållanden. Det är ett utkast till vad världen i det kommande har att framställa, och sådan som gossen eller ynglingen då visar sig, framstår han vanligast sedan, ifall ej några synnerliga omständigheter förändra riktningen. En och annan tavla kunna vi därför icke underlåta att uppställa. Den torde i mången läsares bröst återkalla, om även blott i skuggbild, strödda minnen från de år, då han själv var en skolepilt.

På den tiden lärare och lärjungar ännu icke hunnit

bliva alltför makliga, börjades skolgången vid de offentliga läroverken klockan sex om morgnarna och fortsattes till åtta och därefter från nio till tolv. Eftermiddagsläsningen tog sin begynnelse vintertiden klockan ett och om sommaren klockan två samt fortgick i fyra timmar, ons- och lördagarna undantagna, då undervisningen varade blott en timma. Man hade då ännu icke börjat detta experimenterande, vari en senare tid så mycket utmärkt sig. Ambulatorisk läsning användes endast på gymnasium och i rektors klass. En Gud, en tro och en magister genomgick det hela med undantag av övermonitören, karbasen, vilken lik en del grekiska verba, ägde sin reduplikation. Ännu mindre brydde man sig om de levande språken. Latinska grammatikan och vad därtill hörde var det första likasom det sista, när man uppvaknade, och när man gick till vila, när man satt, och när man stod, när man åt, och när man drack.

Nahum, som kommit i en högre klass än den, vilken gick i bredd med hans kunskaper, nödgades emellertid för att försvara sin plats och sin opåräknade upphöjelse böta med mången sömnlös natt. Varje morgon uppsteg han klockan fyra, ja ofta förr, och sällan gick han till vila före midnatt. Den enögda gumman utgjorde härvid såväl hans som hans kamraters pålitligaste hjälpredda. Hon väckte dem om morgnarna, förhörde dem deras läxor, gav dem handplaggor, då de ej kunde, botade för utslag och kylsår, medlade mellan deras tvister, gömde deras tobakspipor, och sökte alltid ställa till rätta, där något råkat på tok. Sjuknade någon, så hade hon för honom en mors hela omvårdnad, ingick till honom flera gånger i timman, kände på pulsen, höll handen över pannan, beströk tinningarna med ättika, smakade alltid först på medikamentet, försäkrade, att det ej var elakt, och lovade i fall av en beskedlig intagning en sockerbit eller en tesked sylt till belöning. Hade någon

gjort en odygd, som blivit inberättad, besökte hon gemnigen lärare för att, om icke avböja, åtminstone mildra följderna av förbrytelsen. Gesäller och lärgossar voro hennes dödsfiender, och traditionen förmäler, att hon vid ett tillfälle blivit instämd för rätta och pliktfälld för blodvite, emedan hon träffat en smedsgosse om munnen med en såstång. Hände sig, att någon av de studerande under terminen avgick med döden, klädde hon sig alltid begravningsdagen i sorgdräkt. Alla hennes unga hyresgäster undfägades då med kaffe, bränt på rågröd eller ekollon. Själv satt hon i snibbhuva och vitt sorgförkläde, ordade om den saligen avlidnes förträffliga egenskaper, hans ogemena kändedom av latin och grekiska, vilket, i fall han fått leva, säkert banat honom vägen till en biskopsstol, samt tillade, att om den beskedlige gossen eller ynglingen blivit skött av henne, skulle han visserligen aldrig undergått en så oförmodad död. Det enda man annars hade att förevita henne var en viss långfingrighet, så att i en bråd vändning, om man ej hade ögonen kring sig, det lätt inträffade, att hon i stället för en tog fyra skedar ur smörbytten och skar fem i stället för två skivor av fläskskinkan.

Matinrättningen var enkel och sådan, som en ringa djäknekost kan erbjuda, det vill säga: två rätter om midnatten och en om kvällen. Klädseln utmärktes av samma tarvlighet. Galoscher och rockar av kläde voro nästan okända. I stället brukades massiva becksömsskor och plagg av valmar eller andra hemvävda tyger samt om sommaren benkläder av skinn. Ur, ringar, kedjor och dylika klenoder utgjorde en lika så stor sällsynthet för ungdomen som Walter Scotts tyger för lapparna.

Till huvudsakliga nöjen räknades kälk- och skridskoåkning samt bollkastning, varav man hade flera variationer under olika benämningar. Bågskjutning övades även, vilket stadens ankor och gäss ofta till sin förskräckelse fingo er-

fara. Järnskodda pilar voro dock strängt förbjudna. En art pilkastning skedde med en halv alns lång käpp, vari en starkt tvinnad och med flera knutar försedd tråd fästades. Pilen, ungefär av ett kvarters längd, ägde på sidan en inskärning och fästes på detta sätt vid någon av knutarna, under det man med vänstra handen höll i pilen och med den högra, som fattade käppen, hastigt drog till. Ofta uppnådde en sådan pil en beundransvärd höjd. Till småsaker hörde musicerandet på rör- och pilpipor, kanåkning utför bergshällarna på något gammalt hästben, byggandet av snöfästningar och kullerbyttorna i sandgroparna.

Några sysselsatte sig med fågelfängeri, och detta utgjorde ett verkligt förledande nöje. Tidigt på morgonen måste man begiva sig ut, om fångsten skulle lyckas. Glimten av morgonrodnaden trädde genast ögonen fröjdefull till mötes, de första strålarna av solen framblänkte, och nu började tusende kvittrande stämmor att låta höra sig. Livlig och munter hoppade emellertid den lilla grönsiskan i den stängda buren, icke anande det bittra öde att med sitt söta och ömma lock tjäna sitt släkte till träldom och olycka. Nu upphann man skogsbrynet; stegen fördubblades, man såg sig omkring åt alla sidor, utvalde äntligen en tjänlig plats, upphängde buren, fullsatte honom ävensom trädens grenar med sprängler, eller ock försedde man sig med en slagbur. Hjärtat klapgade, kinderna purprades, ögonen lågade, man pekade, man vinkade, man nickade, men intet ljud från läpparna; man gick på tå, man smög, man hukade sig ned, man gömde sig bakom och under buskarna; man blev otålig, man satte sig på en tuva, framtog sin lilla matkost. Plang, nu slog buren igen! Som en blixst var man där, och se, den förskräckta och med vingarna flaxande fågeln var fången. Men solen steg högre, mjölkflickorna i hagarna hördes kalla på boskapshjordarna, det dova femslaget från stadens kyrktorn dånade i luften och manade till uppbrott. Ack, icke sällan

fick den korta njutningen umgällas med hårluggar och handplaggor! Väl förde man sin bok med sig. Väl försökte man att under tiden ögna på de förargliga bokstäverna, men själen satt i skogstopparna och tänkte på helt andra föremål.

I hjärtat inpräglade sig dock ljuvast den innerliga kamratskapen. Delade man det glada, så delade man även det sorgliga. Behovet av några vänskapsförsäkringar hade man sig icke bekant. Denna känsla var lika naturlig som den, att solen borde värma och ängen bära blommor. Öppenhet belönades med öppenhet och trohet med trohet. Att förråda en vän ansågs för ett gräsligare brott än att förråda sin kung. Förmaningar, hotelser och stryk — intet halp, när fråga uppstod att förtiga en saks sammanhang för att frälsa en kamrat. Den som vågade skvallra, avskyddes allmänt och kunde sedermera aldrig påräkna något förtroende. Man spottade och pekade finger åt en sådan, ja stundom i ett upprymt ögonblick fick han umgälla sitt förseende med både knuffar och kindpustar. Vänskapsförbindelser knötos utan beräkning eller överläggning, allt som tillfället och händelsen fogade. Den, vilken bodde under samma tak, åt ur samma fät, bröt av samma bröd, i skolan satt på samma bänk eller hade deltagit i samma streck och undergått enahanda straff, utkorades genast till vän. Den ene kände på det nogaste den andras lynne. Öppenheten och innerligheten bundo hjärta vid hjärta, och fel översågos, lika hastigt som de begingos. I det fallet kvittade man med varannan. Bedrägeri var nästan oerhört, och på ett blott ord lånade man den andra utan tvekan och misstroende. Endast i ett hänseende var man förbehållsam: när det angick att göra någonting bättre än kamraterna, t. ex. i latinska skrivövningar med mera sådant. Där gällde varken vänskap, böner eller mutor. Man skrinläste sitt arbete, och läppen var för alla upplysningar stum som graven. På den tiden

bibehöll sig ännu denna välgörande subordination, varförutan man aldrig lär sig varken lyda eller befalla. För en gosse av högre klass iakttog man alltid en viss aktning och hörsamhet, och för en gymnasist lyfte man på hatten. Vad den sistnämnde vågade utan klander företaga, såsom att snusa, röka, bära käpp, sätta hatten på sned och mera dylikt, dristade ingen göra efter, vilken ej var hans vederlike. Kredit sökte man ej i något med undantag av att borga vetebroöd, vilken härlighet kringbars av en halt gumma. Gick hennes förskott över en å två riksdaler, ansåg man sig hava vågat mycket. Vanligen gottgjordes hon innan hemresan, och slog detta felt, så skedde det alltid vid den påföljande terminens begynnelse. Hotelsen att i annat fall anmäla förhållandet tyglade de obetänksammes lystenhet.

Några egentliga fiender kände man icke, om ej efter gamla sägner de så kallade gesäller och lärgossar. Men man kom nästan aldrig i delo med dem, på sin höjd den första maj, vilken dag så för lärare som ungdom utgjorde en allmän glädje- och förlustelsefest. Den som då ägde en besparad penning, offrade honom gärna på fröjdens vårbeprydda altare. Det var ock den enda dag man plögade sig med vin, varav man kände endast malaga. Några spetsglas därav omskapade världen till ett paradiset och själva karbasen till en ljusens ängel därinom. Merendels slog man sig den dagen tillsamman, den ene försköt för den andre, vad som behövdes, och hade någon i en lycklig stund erhållit ett, vad man kallar *bud* hemifrån, så uppdrogs välfägnaden (vilken bestod av vetebullar, gåshalvor eller dylikt) under hurrande och handklappning. Den enögda gumman kallade alltid första maj sin drygaste plågodag. Hon var då mer än vanligt rörlig och beställsam. Lik korporal Mollberg skulle hon allting bestyra, koka, steka och tillaga. Hennes förmaning var nu att intet hushålla med

anständigt tillbehör av smörjelse för det som skulle anrättas. Stundom läppjade hon på pannkaksspaden och mjölvispen, snusade, flåsade, hostade, prustade och höll tal, än i köksdörren, än utpå gården, än framför spisen, än i trapporna. Med mössan på sned, en sotstrimma tvärsöver kindbenet, högra tummen i vädret och den himmelsåtsträvande näsan ännu högre försäkrade hon, att matanstalterna skulle bli va högst förträffliga, intet skulle fattas, ej en gång ren duk och gröna blad. Vin drack hon väl aldrig, men skulle dock i anledning av dagens högtidlighet ej vägra att mottaga ett glas. Allt hurrande för sin person ville hon likväl undanbedja sig på det högsta. Det kunde väcka avundsjuka. Intet stoj, inga oordningar! Gården måste gossarna själva rensopa. »Skall det äntligen vara öl, så har den kongl. bryggaren det som duger. Se så, nu fräser det över i grytan, ut med er ur köket! Dörren igen, fyrfatet hit, grytringarna tog väl f—n! Inom en timma är allt färdigt.»

Nahum, som trälade i sitt anletes svett, förkovrade sig märkligen. Hans lärare fann sig nöjd med honom, och allt sedan de första dagarna hade han undsluppit riset. Denne lärare var en ibland dessa, till vilka man nu för tiden fåfängt uppletar maken. Genom sin stränga tukt, ordning och uthållighet förmådde han ingiva både kärlek och fruktan. Han fördrog intet klem. Var och en skulle utan krus uppfylla sina plikter. Något annat drivhjul utom karbasen fanns icke. Den gick också som en smedslägga beständigt upp och ned. Alldeles outtröttlig, uppdrev han sin klass till en ovanlig grad av arbetsdrift och kunskap. Mot terminens slut gavs ingen rast, ingen vila. Klockan fem om morgnarna satt han redan i katedern med ungdomen framför sig. Frukost och middag var knappt tid att tänka på. En kvart bestods till den förra och en halvtimme till den senare. Dess mer gudsgåvor av glosor, läxor och explicering. Därmed fortsattes till sent på aftnarna.

Med en sällspord förmåga att i allt göra sig begriplig undföll honom ej det ringaste, och det gavs ingen så dum, i vilken han icke inpräntade och inbastonerade åtminstone latinska grammatikan från pärm till pärm med god insikt i alla dess reglor. I tillämpningen var han oförliknelig. Någon gång obillig i sina bestraffningar, erkände han uppriktigt misstaget vid närmare besinning. Ett vänligt ord, en glad blick, ett hjärtligt klappande på axeln försonade allt.

Det försäkrades allmänt på den tiden, att ingen så skicklig, ävensom ingen så sträng och obeveklig lärare kunde vid något skolverk uppvisas. Han var en förskräckelse för alla, även för dem vilka ej stodo under hans handledning. Så hände det ej sällan, att när han inträdde på skolgården, vilken upptog en ganska vid rymd, och han endast viftade med sin käpp, flydde som judarna vid anblicken av Goliat och hans knölpåk allt vad ben hade in i sina klasser, och hela fältet var inom några ögonblick alldeles rensopat. Ofta ingingo studenter i hans klass och nödgades vidgå, att de uti latinska språkets grammatik och syntax knappast ägde vidsträcktare kännedom än desse skolpojkar. Hans utseende var som ett fjällberg, hans röst som en dånande skogsström. Sken åter glädjen på ansiktet, var det som solen därpå hade gjutit sina strålar. Hemma var han fryntlig, vänlig och mild, blott i skolan en åskgod. Han tillbads, men med ett slags fasa. Var och en insåg hans välmening, hans nit, hans åhåga att bibringa sina lärjungar kunskaper och därigenom göra dem aktade så väl inför kamrater som förmän. Men den eviga karbasen — däri liknade han den lerneiska hydran. Förlorade odjuret ett, så uppväxte strax tre andra huvud i stället. Allt skulle ske på klockslaget. När sista klangen ljöd från tornet, stod han redan med ena foten inom skoltröskeln, och beklagansvärd den, vilken anlände några minuter senare! Vid explicering fick ingen se upp eller omkring sig. Blev han detta varse, upp-

ropade han den tankspridde, och förmådde ej denne att på ögnablicket fortsätta, så var han säker om bestraffning. Ingen viskning avlopp oanmärkt, knappast en suck. De döda äro icke så stilla i graven, som hans klass var i skolan. Blott när han nös, fick man stiga upp, bocka och skrapa, vilket besvarades med en nick. Moraliska fel voro nästan urbota; de yppade sig dock sällan. Under bönerna anbefallte och förevisade han själv den djupaste andakt. Eho som då förglömdes att hopknäppa händerna, hade vid uppstigandet att vänta sig en plagg.

Den ljusaste stunden var alltid examensdagen. Putsad och nyrakad, med själva guden Frejs fridsamma blick i sitt anlete, inträdde då magistern i skolrummet, nickade till höger och vänster och låtsade, där något oordentligt föreföll, ej bliva det varse. Allt gick som en flytande ström. Det fanns ingen som stapplade, var och en var trygg och säker på sin sak. Ställningen hos lärjungen var till och med litet vårdslös och utmärkte en viss självförmöjelse, att examen så väl lyckades alltigenom. Åhörarnas halvhögt framvisade beröm och efori offentligt gillande vittnesbörd upplivade alla. Den annars åsk-storm-blixt-dundrande, brusande läraren satt nu som en sefir, en jungfru, en ljusalf i den rosenbeprydda katedern, myste på munnen och såg så innerligen förnöjd ut. Hjärtligare sjöngs aldrig *Nu tackar Gud allt folk*, än när allt var väl överståndet, karbasen given till spillo åt lärjungarna, vilka då vågade på närmare håll betrakta fulingen och därav tillrycka sig var sin kvist för att plagga på varannan; gladare höjde sig aldrig bröstet, än när var och en efter undfången del av ett välförtjänt lovord tog farväl för att vända hem till den älskade fäderneyddan.

En gång kom Nahum att erfara ett synnerligt prov på sin lärares ynnest. En dag fram på våren yttrade denne med en mystisk, men dock ej avskräckande uppsyn, att

han hade något särskilt att tala med honom och fyra hans kamrater, varför de tillsades att medfölja hem. Som de ej kände sig äga något ont på samvetet, vandrade de helt trygga bakefter, oaktat kamraterna sökte uppskrämma dem genom hemliga miner och betydelsefulla vinkar, att något helt annat väntade dem. Sedan de inträtt i lärarens rum och stannat vid dörren, tog denne sin pipa, kastade sig med benen i kors på en soffa, varvid ungefär följande samtal kom till stånd.

»Hör på, mina gossar: ni har denna gången skrivit edra exercitier rätt galant, och dig, min kära Nahum, måste jag enkom berömma, ty du har ganska riktigt satt *quod* och ej såsom de övriga uteslutit *att*. Du skall också för omakets erhålla ett gott videtur.» Nahum bockade sig. »Men», i det han vände sig till en annan, »vad tänkte du på, då du uteslöt *cum*? Har jag icke hundrade gånger sagt: när *Alexander dog, delades riket mellan hans generaler* — blir icke Alexander här genitivus? Huru lyder regeln? När i apodosi...» Skälvande uppläste gossen densamma. »Ser du nu, hur det skall vara! Och du då», pekande på en tredje, »har jag icke sagt om städers namn — ja så, det var intet du. Nå, nå, bliv ej så förskräckt! Det var icke egentligen härom jag ville tala med er. Nu en annan sak. Vet ni, var Glädjen ligger, det där torpet strax utom tullen?» Alla bugade och svarade: »Ja.» — »Gott! Ni skall då uträtta åt mig ett ärende. Karin» — så hette hans hustru — »hur många orrar ha vi där?» — »Fem», svarades från det inre av ett rum. — »Hör på, dem ska ni i kväll föra hem till mig. Men ej genom tullen, hör ni det! Jag slår armar och ben av er, om ni för dem genom tullen. Gå nu dit, hälsa från mig, men bär er försiktigt åt. Fåglarna gömmer ni under edra rockar. Ni får ej visa dem för någon, då slår jag armar och ben av er. Se så, gå nu, men intet förrän det blir skumt. Fem styc-

ken är det. Kom ihåg, du Friberg, *cum* till en annan gång! — klappande Nahum på kinden — »Du har skrivit rätt galant; *quod* skall det stå. Se så, gå nu tyst ner! Hör på: ni får intet medtaga några kamrater, då slår jag armar och ben av er.»

De gingo. Ett sådant förtroende var för dem högst smickrande, och stolta däröver skyndade de att på det hurtigaste utföra sitt uppdrag. För att undvika all uppmärksamhet togo de vägen icke genom tullen utan över gärdesgårdar och staket. Vid dessa år föreställer man sig alltid det värsta. Samvetet uppspritter vid minsta knäpp. Att i gossåldern snatta ett äpple är redan en förskräcklig tilltagsenhet, och man ilar lång väg för att i all tysthet förtära det. Ingen tullnär syntes till. De anlände till torpet och fingo genast emottaga sitt byte, med vilket de i firsprång kuskade av utåt vägen. Detta travande väckte emellertid en av tullbetjäningens uppmärksamhet. Sakta smög denne sig fram längs efter en gärdesgård för att forska och lyss. På en höjd stannade de fyra hjältarna för att rådslå, vilken kosa de tryggast kunde välja. Efter någon överläggning beslöto de att var för sig taga särskilda vägar och slutligen sammanstöta hos Nahum. Tullnären, som troligen gissat till avsikten, bestämde sig för att följa en av dem på spåren, och den utkorade syndabocken blev Nahum. I början märkte denne ej sin överhängande fara, men knappt hade han hunnit inom staden, förrän han hörde en karl med starka steg följa sig. Han tog åtskilliga krokvägar, men fåfängt. Den fördömda mannen var beständigt i hamn och häl efter: Vad var att göra? Nahum samlade alla sina krafter och grep till fötterna i firsprång gatan rakt hem. Utanför huset stod en stege. Som en lättfotad katt klättrade han uppför densamma, kastade orrarna ned genom skorstenen, skrillade längs efter tegelpannorna mot en takeräna, i vilken han fattade, och klängde sig på

en knut ned i trädgården. Knappast hade han foten på en rimbetäckt krusbärsbuske, förrän tullnären grep honom i kragen under tillrop: »Din slyngel, var har du fåglarna?» Det uppkomna skriket väckte alarm, några av kamraterna skyndade ut, anande, var som föregått, inberättade saken för den enögda gumman, vilken ej blivit mindre förskräckt över de genom skorstenen nedfallne orrarna, än om hon fått ett par verkliga på örat. Hon hastade att undangömma dem i bakugnen, tillkallade några gymnasister, och vid deras bistra anblick fann tullnären för gott att avlägsna sig. Strax därefter anlände de övriga tre med sina bördor. Under betäckning av rönnpåkar skedde avtåget till magistern.

»Nå hur gick det?» utropade denne. »Galant, ser jag. Det var ena bestar att vara stora. Tänk, jag tror, att de ännu lukta krutrök. Minsann är icke vingen svedd på den ena! Ni har dröjt bra länge. Jag började verkligen bliva orolig. Hör på, Karin, ge nu gossarna aftonvard!» De bugade sig, men ingen vågade omtala äventyret.

Två efterlängtrade ting i världen hade Nahum ännu icke sett, en kung och en biskop. Den senare hade, som det sades, under hela hösten och vintern vistats i huvudstaden för att biträda vid utarbetandet av en ny kyrkohandbok; den förre var mindre hopp om att någonsin få skåda. Frampå våren gingo dock båda önskingarna i verkställighet. Likt en löpeld utbredde sig ryktet, att monarken snart vore att förvänta till staden. Nahum hade visserligen ur salig domprosten Wählins Svenska historia hämtat ett slags nödtorftigt begrepp om vad man förstod med en konung: 1:o) under hedniska, 2:o) under kristna tiden. Den förre for kring alla hav, härjade, brände och gjorde byte, tills han själv antingen blev dränkt, hängd, ihjälslagen eller innebränd. Den senare kunde tappert slå både danskar och ryssar, älskades av de lägre, hatades av de högre och måste ej sällan umgälla sina välgörande åtgärder med att bli lönn-

mördad eller förgiven. Den förre stärkte sin lekamen med fraggande mjöd, den senare med kirsedrank och rostocker-momma. Alla voro de till det mesta duktiga karlar, tappra i krig, trofaste i löften, stränga mot den uppstudsige, milda och förlåtande mot den ångrande, prutade icke med sitt eget liv och kunde väl slå sin man för örat, så att han tumlade. Visserligen hade han sett ett porträtt av en konung, nämligen den ovannämndes, på locket av ett tennstop, men det var blott i tenn. Emellertid blev han snart tillfredsställd.

På en torsdags eftermiddag inryckte några kompanier soldater till vaktgöring. Morgonen därpå viftade en svajande plym för vinden. Det var en kurir. Man skyndar sig i galopp att följa honom vid sidan. Han sitter av, man framstiger till honom och frågar: »När anländer konungen?» — »Klockan tre», blev svaret. Allmän uppståndelse. Ungdomen får skollov samt tillsägelse att kläda sig snyggt, iakttaga tystnad och ordning, undvika trängsel, hålla hatten i hand, när kungens vagn kom i ögnasikte, icke påsätta honom, förrän majestätet anlant inom slottsvalven. Ett tusende rakknivar äro i rörelse för att uppsnygga hakorna så väl på borgmästare och råd som konsistorium och lärarepersonalen; fönster tvättas, gatorna rensopas; alla hundar tillsägas att hålla sig instängda. Landshövdingen löper med sitt svärdsordens-kommendörsband mellan länsmän, skjutsbönder och gnäggande hästar. Kanoner uppställas. En halt konstapel står med ankaret i mun och en brinnande lunta i hand. Skatorna skratta, lärkorna sjunga, solen glimmar blank och trind. Klockan ett är Nahum redan ett gott stycke utom tullen för att på förhand få njuta av det sällsynta skådespelet. Ett damm uppstiger. Nu är säkert kungen i antågande. Nej, det var ej han, blott en mängd köksvagnar. Åter ett buller. Silversmida livréer glänsa. Hör, hur piskorna smälla! Det dånar i marken. Nu är han säkert här. Dock nej, det var icke han, endast

kammarherrar. Klockan slår tu, hon slår tre, hon klämtar fyra; ändå ingen konung. Nahum uppklätrar i en pil.

Änteligen är den efterlängtdade stunden inne. De många spannen för vagnen, dragonerna vid sidan och framför allt förridaren tillkännagiva, att han är i annalkande. Som en blixst kastar sig Nahum från toppen av trädet ned till jorden. Med kasketten under armen skyndar han barhuvad och andtruten att i förväg hinna till tullen. Ofta ser han sig om. Allt närmare nalkas vagnsdånet och dammet. Nu har han uppnått sitt mål. Men vilken förfärlig trängsel! Här får han ingenting varken se eller höra. Lyckligtvis erbjuder honom ett plank sitt biträde. Han uppklätrar därpå med kasketten till sadel under sig. Nu är konungen vid tullen. Hjässorna blottas. Tobaksbussarna tagas ur mun, manskapet skyllrar, biskopen framdrager sitt tal. En tystnad djup som graven. Alla på tå. Ögonen på en punkt. Nu nedfäller kungen sitt vagnsfönster, man kan ganska väl se honom: en medelålders, smal herre med hårpiska och en svart, starkt tilldragen halsduk kring halsen; många stjärnor och band; minen allvarsam och nästan butter. Helt kort och sakta besvarar han talet. Alla lägga till örat och lyssna. Sefirerna leka i pudret på Nahums magister och lyfta sakta en och annan lock. Klatsch, nu smäller det. Den förgyllda kongliga vagnen är åter i gång, alla buga sig, ett dystert allvar har lagt sig på åskådarnas anleten, och nu rullar vagnen in genom slottsvalvet, dit mängden av nyfikna strömmar efter. Nahum steg ned från sitt plank, litet misslynt och ej rätt tillfredsställd med vad han sett, ehuru han ej själv kunde säga varför.

Bittida den följande dagen avreste monarken. Då var ej tid att förnya åskådandet: man satt stängd inom skolmurarna. Nahum höll just på att baklänges läsa passivum på *mordeo*, då dörren öppnades; och en hög, ärevärdig gestalt inträdde med biskopskors på bröstet. Alla upp-

stego, och bugande gick magistern ur katedern fram på golvet, där han ytterligare gjorde en djup bock. Den ärevördige tog honom i hand, bad honom fortfara och satte sig själv på en bänk bland skolungdomen. Här excercerades nu med alla möjliga latinska reglor. Allt visste man, ingen enda felade. Röda som trumpetare stodo gossarna. Emellanåt ett förstulet öga på den gamla patriarken. Hans blick var så god, hans uppsyn så vänlig. Nu gjordes ett uppehåll. Han gick omkring och samtalade med ungdomen, klappade den ene på kinden, strök håret ur pannan på den andre, frågade om deras ålder, villkor, föräldrar; om de fått se kungen; vem som var skickligast att spela viol, sjunga, kasta boll; vad de i en framtid önskade bliva, med mera dylikt. Slutligen framdrog han en stor rulle, ställde sig vid sidan av katedern och fortfor: »Jag har någonting högst glädjande att säga er. Jag ägde i går den nåden att uppvakta Hans Majestät. Han fråga mig om mina gossar, och huru de läsa och skicka sig. Jag kunde ej underlåta att säga, vad jag visste, det ni i allmänhet ären ganska snälla och galanta. Härpå framlade jag edra stil- och examenssidor, och vad tycker ni? Hans Majestät fägnade sig högst nådigt över eder skicklighet, och till bevis på sin goda tanke om er har han med egen hög hand tecknat sitt namn på var och en av dem. Sen bara!» Härvid upplyftade han den utvecklade pappersrullen. Magistern bara bugade. Gossarna halvgräto av fröjd. »Låt se», tillade han, »att ni på sådant sätt alltid gör edra föräldrar, edra lärare, mig och eder själve glädje och tillfredsställelse! Varen lydige, sedlige, flitige; förkovren eder dagligen i kunskap och dygd! I skolen då vinna allmän kärlek och en rik välsignelse både av Gud, konung och edert eget fosterland. Särskilt» — i det han vände sig till läraren — »får jag tacka herr magistern för sin outtröttliga möda, sitt osparda nit. Jämte det ni från edert eget samvetes gillande vittnesbörd

hämtar den rikaste belöningen, förvissas jag därom, att en rättvis och mild konung ej skall underlåta att i sinom tid ihågkomma eder med den vedergällning, ni så väl och till alla delar förtjänt. Tröttna ej i edert kall, och välkommen i dag till middagen! Tag några av de snällaste med er! Jag skall, när vi komma att skära steken, ytterligare pröva eggen av deras kunskaper.» Nahum blev en av gossarne som fick följa med, och då orrsteken framkom, rodnade han ända upp till öronen vid hägkomsten av sitt nyss överståndna äventyr; men biskopens examen uteblev.

Så framskredo ungefärligen tvenne år utan annan omväxling än det möjliga tilltagandet i kunskaper och några därmed förenade högre uppflyttningar och utmärkelser. Nära det andra årets slut spridde sig dock ett sorgemoln över den annars vanligtvis molnfria ungdomshimmeln. Magistern hade fått befordran. Han hade sökt och genom de flesta rösterna erhållit ett pastorat i sin födelseort. I början glädde man sig däråt. Ombyte förnöjer, och vad man åtminstone med visshet kunde emotse, var ett bättre behandlingssätt av efterträdaren. Att karbasen ej skulle försvinna, det kände man; men att hans outtröttliga påhälsningar skulle bliva sällsyntare, tvivlade man ej på. Man såg redan ett litet rum för lättjan och lusten att skolka. Man kunde hoppas att åtminstone få sova en timma längre om morgnarna och roa sig en timma mer om kvällarna. Dessa betraktelser tänkte i början den skönaste låga på det ungdomliga hjärtats altare. Men ju längre fram det skred mot målet, ju färre dagar som återstodo, dess mer förändrade sig sinnesstämningen. Man började överväga allt det gagneliga, man genom den outtröttlige läraren inhämtat, all den heder och ros, han förstått att förskaffa sina lärjungar, och i synnerhet den stora uppoffring av tid och krafter, vilka han slösat till ungdomens gemensamma båt-nad. Man blev allvarsam, man började ångra sina förra

önskningsar, man blev ledsen, och vid åtanken på skilsmässan fylldes ögat med tårar, och hjärtat insveptes i en djup bedrövelse. Från boken upplyftade man ofta ögat med en öm rörelse på läraren under en tyst tanke: »Ack, om du visste, vad jag nu känner, huru hjärtligt jag håller av dig, huru gärna jag önskade sluta mig i din famn!» Härvid tillrade ej sällan en tår ned i boken, vilken man så skyndsamt som möjligt torkade bort med fingret, på det att ingen skulle bliva den varse. Denna sinnesstämning intog efter hand alla, även dem, vilka mest blivit ihågkomna med riset och kanske någon gång orättvist erhållit en bestraffning.

Nu återstodo blott åtta dagar. Man trädde tillsamman och överlade, huru man skulle begå den sorgliga avskedsfesten. Efter åtskilliga förslag beslöts att den sista morgonen låta svartkläda skolrummet och katedern, upplysa det, så gott man förmådde, samt överlämna till tacksamt farväl några avskedsverser, dem en av gymnasisterna, som ansågs för ett snille — det vill säga han kunde rimma — hade lovat att författa. Man överenskom därjämte, att alla skulle denna morgon väl kunna och tydligt uppläsa sina läxor samt angiva sig för dubbelt emot vad man annars plägade; likaledes, att den största ordning och tystnad skulle iakttagas. Vilken som häremot i ringaste måtto bröt, skulle utan barmhärtighet efter läsningens slut stutas och handplaggas av kamraterna. Den sorgliga dagen inträffade. Alla hade en timma förut infunnit sig i skolan, var och en med sitt ljus till ekläring. Flera bestodo två. Framför allt var katedern upplyst, ej blott ovanpå, utan även kring sidorna.

Läraren inträdde. Alla uppstego, bugade och fäste sina ögon på den älskade magistern. Vid anblicken av den oförmodade tillställningen bredde sig ett melankoliskt moln över hans anlete. Då den så kallade kustos pliktmässigast och efter vanligheten framräckte karbasen, återlämnade han

den småleende och med tillägg: »Jag hoppas aldrig mera behöva honom och allraminst i dag.» Läsningen tog sin början. Kustos anmälte då, att alla överläst dubbla läxor. Detta bevis av tillgivenhet pressade en oförmärkt tår ur lärarens öga. Han förhörde; alla kunde förträffligt. Det var nu icke mer denna stränga, dundrande stämman. Den hade blivit så vek, så öm. Det var icke mer denna hotande blick. Den hade övergått till ett milt och vänligt deltagande. Nu var lästimman förbi, läraren uppsteg. Då framgingo några av gossarna, som ägde röst, och hälsade honom med en avskedssång. Han själv grät, alla gråto, ja själva murarna, ty det var högst kvavt av värme och de många ljusen.

En lång stund förmådde ej läraren svara härpå. Äntligen höjde han stämman och tackade dem för all deras flit, förtroende, vänskap och sedlighet. Änno en ström av tårar. Nu framträdde primus i klassen och räckte honom en stor silverbeslagen sjöskumspipa, den lärjungarna av sina små besparingar sammanskjutit. Alla gladda sig, då han emottog gåvan, och tyckte, att densamma var ganska hederlig. Till det sista slöt han var och en i famn och kysste honom. Nu insvepte han sig tårögd i sin kappa och försvann genom dörren. Ännu en lång stund stod var och en tyst och snyftande kvar på sin plats; det hade blivit så tomt, så ödsligt. Lika tysta och försagda togo gossarna sina böcker, utgingo den ena efter den andra, icke som vanligt med gny och buller. Och när Nahum hemkom, stod den enögda gumman i dörren och berättade hela uppträdet, som var så oändligt rörande, ty hon hade stått vid skolfönstret och sett däruppe. »En sådan lärare», tillade hon, »erhåller ni aldrig mer. Men så var han ock värd det goda pastoratet. Himlen give honom lycka och trevnad!»

Mellanterminerna tillbragte Nahum i en djup enslighet hemma hos sin mor. Hon var från dessa gamla, ärliga da-

gar, då det att känna väl sin kristendom, förstå sig på att sköta ett hushåll och allvarsamt upptukta sina barn hörde till kvinnans förnämsta prydnad och åliggande. Likväl härskade även på den tiden ett slags fåfänga och modsjuka. Därtill hörde till exempel att även i den strängaste kyla i tunna bomullsstrumpor och siden- eller saffianskor besöka kyrkan, ha kyrkkryddor med sig och solfjäder i hand även som håret upplagt i många vidunderliga fasoner. Arbetsdagarna var hon jämt sysselsatt, steg upp klockan fyra om morgnarna, och var det vinter, surrade spinnrocken ända till sju. Kom man ej om söndagarna till kyrkan, måste Nahum föreläsa evangelium och dess förklaring ur Norborgs eller Fants postillor, varvid hon ej sällan anmärkte och rättade uttalet. Stundom läste hon själv, lade sedermera igen boken och frågade predikoord. Kaffe utgjorde hennes mest älskade dryck. Att vara detta förutan var att beröva sig mer än halva livet. Tvenne koppar innefattade det vanliga kvantum, varav den sista dracks på bit. Hon umgicks med få. De husliga omständigheterna tillät det ej heller. Hon fann sig nöjd och belåten med allt. Den enda klagan, hon förde, var över de svåra tiderna, i motsats till dem, hon i sin ungdom upplevat. Morgon och afton läste hon sina böner och sitt kapitel ur bibeln eller sin vers ur psalmboken, vilket, som hon försäkrade, varje kväll skänkte henne en ljuv och angenäm sömn. För skrock var hon icke helt och hållet fri, och vid gott lynne hade hon många historier att framdraga om vad som inträffat med hennes föräldrar ävensom med henne själv. Sonen, vilken trodde sin upplysning fordra att härutinnan söka rätta henne, tedde sig dock, när det gällde, vida klenmodigare, och när mörkret började utbreda sitt täckelse, kunde det minsta rassel av ett fallande löv, det obetydligaste surr av en yrvaken fluga sätta honom utom all fattning. Brist på umgänge bidrog kanske även härtill. För övrigt sysselsatte

han sig på de lediga stunderna med botanik, och backar och klippor, ängar och bäckar blevo snart hans käraste kamrater och omgivning. Härigenom införlivade han sig innerligare med naturen. Dess friska, hälsosamma skönhet insmög sig oförmärkt i hans hjärta, renade och luttrade hans inbillningsdrömmar och bevarade själen för dessa sjukliga utsvävningar, vilka äro en följd av lösslitandet från det oskyldiga, enkla och behagligt sanna, som framställer sig i naturens yppigt omskiftande tavlor.

På den tiden hade den så mycket omtalade, numera nästan förglömda och alldagliga frimurareorden börjat få rykte nedåt landet, varest flera loger voro inrättade. Tankarna över detta samfunds ändamål voro då ännu mycket delade. De upplystare betraktade den helt enkelt såsom en välgörenhetsanstalt. De enfaldigare, om de just icke vidhängde den gamla sagan om slaktandet av barn för storturkens räkning, runkade dock på huvudet åt en inrättning, som ävlades att insvepa sig i ett riktigt egyptiskt mörker. Uppmärksamheten härå bragtes ännu ytterligare i omlopp genom följande tilldragelse. En dag inträffade en bonde med sitt lass på torget. Under det han sysselsatte sig med försäljningen av en stor gödkalv, framkom till honom en obekant, till växten reslig figur, med stora polisonger och en basstäma till röst, lade handen på hans axel under yttrande: »Du ser mig ut att vara bra fet», varvid den främmande såg honom skarpt i ansiktet; »du kunde rätt väl passa åt hundturken.» Bonden, som förstod halvkväden visa, sjönk härvid liksom stendöd till marken och svarade med en skälvande ton: »Jag är visst icke fet, nådig herre.» — »Nå, nå», fortsatte den obekante, »så skola väl russin och mandel förskaffa dig bättre hull. Får du spisa detta i tvenne månader, hoppas jag, du skall bliva lagom och såsom jag vill ha dig.» Bonden, utom sig av fasa, sprang genast från lass och kalv, troende sig hava

idel frimurare efter sig. Ryktet om denna händelse utbreddes snart överallt på landsbygden, man talade redan om en förestående generalslakt, samt huru den och den bonddrängen hastigt försvunnit, utan att man fått veta varthän. Alla gruvade sig, och förskräckelsen tillväxte så, att ingen vågade sig till staden, än mindre till torgs, varav en allmän hungersnöd hotade att utbrista, ifall ej hemliga tillsägelser mellankommit, vilka uppmanade församlingarnas prästerskap att för all del övertyga allmogen om det ogrundade i de kringlöpande dikterna. Tilldragelsen kom jämväl för Nahums och hans kamraters öron med de närmare omständigheter, att den förut i vår berättelse omtalade, humoristiska gymnasisten tillställt hela det löjliga upptåget.

Händelsen verkade emellertid, att ungdomen började grubbla på vad frimurarna egentligen kunde hava för sig, och Nahum var ej ibland de minst nitiska forskare. Det märkliga förhållande, att ingen, ej en gång under yrseln av det starkaste rus eller höjden av den vildaste galenskap, upptäckt något av detta förbunds hemligheter, stegrade i synnerhet nyfikenheten. Äntligen fick saken luft. På en auktion överkom Nahum en bok, vilken avhandlade konsten att göra guld. Genast förenade man sig till instiftelse av en orden, vilken skulle hava till föremål denna ädla och rara konst. Men boken var författad på tyska, och ingen begrep därav en rad. Lyckligtvis åtog sig en av ledamöterna, vars fader varit pomeran, att utarbete en översättning. Emellertid föresvävade frimureriet allt igenom såsom det sanna idealet, varefter man borde bilda den nya stiftelsen. Till en begynnelse uppsatte man en gräslig förbindelse, skriven på pergament, däri en och var utfäste sig till den obrottsligaste tystnad. Dokumentet undertecknades med ledamöternas eget blod och förvarades i en bergsskrev utom staden. Man aktade även nödigt att för orden ut-

tänka en särskilt chiffer med de mest vidunderligt samman-satta krumelurer, ytterligare att med krutpunkter pricka sig på armarna. Prickningen föreställde en sexuddig stjärna med ett G i mitten, vilket skulle betyda *Guld*. Hos en tapetmålare beställde man ett slags förhänge, som skulle avdela själva arbetsrummet, och varav det innersta fick namn av det allraheligaste. Likaledes lät man förfärdiga ett par ljuskronor av trä. Bråksammare tillgick vid överläggningarna rörande det namn, sällskapet skulle antaga, och hurudan klädedräkt ledamöterna borde bära. Riddare av det gyllene skinnet, De helige och utvalde i pyramiderna, Memfis' präster, Magerna i palmlunden, De tolv braminerna vid Ganges med flera lika klingande benämningar föreslogos och förkastades. Vad klädebonaden vidkom, önskade några en hemsk och förskräcklig med dödsallar, dolkar och masker. Andra, som tyckte, det konsten att göra guld hörde till den vita och ej till den svarta magien, yrkade ljusa och leende färger jämte symboler, som motsvarade solen och firmamentet. Sedan man nära en månad tvistat om dessa ämnen, upplöstes sällskapet av sig självt, eller rättare fann sig nödsakat därtill, emedan det vid närmare forskning uppdagades, att den förmenta översättaren icke ärvt ett tyskt ord efter sin fader mer än *dass* och *aber*, och att för övrigt boken enligt en kunnig gymnasists försäkran endast innehöll de mest förvridna galenskaper, samt att dessutom blotta tillrustningarna skulle kosta mer, än vad själva guldet vore värt.

Den ena idén föder den andra. Sedan man misslyckats i guldmakeri, slog man sig på att bliva rövare. En tallskog strax utom staden erbjöd en tjänlig plats och ett berg med sina skrevor och gångar ett samlingsnäste för själva rövareflocken. Platsen hade även ett högst ohyggligt utseende. Runt omkring växte halvt förtorkade enbuskar och martallar. Från ett tätt bredvid liggande träsk upp-

krälade ödlor och grodor. Ljung, getpors och skvattram utgjorde traktens enda prydnader, varav de senare spridde en frän och obehaglig lukt. Inga sångfåglar i trädtopparna, endast svarta korpar och skrattande skator. Längre bort lågo spridda ben av hästkäkar och hästfötter. Stället fördystrades ännu ytterligare genom gamla traditioner om älvor, gastar och bergstroll, och på en liten grön plan såg man verkligen en så kallad älvdans. Man skred genast till verket. Gångarna i bergen rengjordes från ormbunkar och småsten, väggarna och golven belades med frisk mossa, tak tillskapades av flätade grankvistar, och ini den största gången inrättades en slags soffa eller vilobädd av sten och torv. Den längsta bland skolgossarna, en mörk och mager gestalt med becksvart hår och bruna, glänsande ögon, utsågs enhälligt till anförare och lät kalla sig Mazarino eller Rövaranföraren i den Svarta Skogen. Vanliga skjutgevärvarken ägde eller vågade man nyttja. I stället begagnade man kist- och kammarnycklar, på vilka man filade ett fånghål och sköt varannan i ansiktet med löst krut. De som ej kunde förse sig med dylika vapen, buro bågar och trä-sablar. Inom en halv månad var trefjärdedelar av skolungdomen rövare. Mat, sömn, läxor, allt försumrades för nöjet att få deltaga häri. Skogen vimlade, i synnerhet söndagseftermiddagarna, av dessa objudna gäster. Stadens pigor skrämdes från att mjölka kreaturen, hästar skenade på landsvägen, och ej sällan slutade leken med blodiga uppträden. Äntligen blev saken bekant för skolans rektor. Rövaranföraren fick böta med en stut, några med handplaggor och de övriga med en skrapa. Som den ovan nämnde Mazarino var bland de fattigare skolgossarna, sammansköt man efter råd och lägenhet bröd och matvaror till en ersättning för hans överståndna lidande.

Slutligen började man bli något förnuftigare, och det öde, som övergått den arma rövarhövdingen, gjorde vad

det kunde. Men ordensvurmeriet ville ej låta bota sig. Det kom även snart ånyo i gång, ehuru på annat sätt. Sedan man provat sig i den fysiska, ville man försöka sig i den andeliga, tanke- och fantasistyrkan, och så uppstod ett sällskap, vilket skulle sysselsätta sig blott med litterära föremål, i synnerhet skaldekonsten och vältaligheten. Man tog härvid till mönster Svenska Akademien såsom den mest idealiskt snillrika stiftelse, man kände. I likhet med densamma fanns även här en direktör och en sekreterare, item hedersbänk, stora och lilla medaljen eller karamellen, såsom några skämtare sedermera benämnde den, mention honorable, inträdestal, vari man vitt och brett ordade om sin egen oduglighet. Med ett ord, sällskapet liknade på det nogaste sin förebild med undantag av vaktmästare, amanuenser, stånddrabanter och åhörare samt en briljant sal, om vilket allt man ej ägde något begrepp, emedan det ej stod att läsa uti akademiens tryckta handlingar. Var och en ansåg sig naturligtvis för ett stort ljus. De flesta tävlingsskrifter voro endast efterhärmingar, och de, vilka ej på detta sätt utmärkte sig, buro stämpeln av den mest originella dumhet. Skulle någon tala, så måste den arma Lehnbergs Birger jarl eller Gyllenhjelm tillsläppa långa rader. Rimmade man, så briljerade den ene med Leopolds pompösa fraser, en annan jämrade sig med Lidners Spastara eller sökte med Kellgren att skratta åt tidens dårar och gjorde antiteser med Valerius. Blott man påhittade försvarliga rim, och versen ej för mycket haltade, var poemet förträffligt. En av de tävlande tog dristighet till sig och avskrev hela »Medborgaren» ur Silfverstolpe. Ingen av ledamöterna kände originalet. Man åhörde, man hänrycktes, och tävlaren, vilken naturligtvis tilldelades högsta priset, mottog komplimanger i de mest bombastiska ordalag. Han gällde sedermera en lång tid för sällskapets yppersta

skald, tills efter några år, då stiftelsen var upplöst, tjuvna- den till allas förvåning upptäcktes.

Från de nedre klasserna och den så kallade trivialskolan uppflyttades Nahum efter några år. Att ytterligare orda om de större eller mindre tilldragelser, som under hand in- träffade, ävensom att teckna de åtskilliga bruk och seder, vilka så väl vid skolan som på gymnasium på den tiden voro gängse, anse vi för överflödigt, sedan den förträff- lige Ödmann nyligen lämnat en så trogen teckning av allt detta. Blott en enda tavla utbedja vi oss att ännu få fram- ställa, nämligen Nahums första nattvardsgång, varvid vi låta honom själv omtala densamma.

»Det förhöll sig, gudnås, med mig som med många andra, vilka skola beredas till det högtidliga begäendet, att man icke så synnerligen tänker därpå. Jag och mina kam- rater betraktade det mera som en examen, vartill man, lik- som till var och en annan, genom utaläsning och inpräg- landet av några förståndsfrågor gör sig skicklig; och där- med trodde man det huvudsakliga vara vunnet. Så fort- gick vecka för vecka, och ifall eftertanken genom lärarens förmaningar någon gång väcktes ur sin slummer, åter- sjönk hon i samma dvala under tyngden av främmande sysselsättning och förströelser med jämnåriga. Någon ef- tergift från den vanliga läsningen gavs icke. Men ju närmare det skred mot målet, ju mer återkom småningom besinningen. Det högtidliga, som väntade, stod icke mer i ett fjärran; förlåten var uppdragen. Man hade att fram- gå icke inför människors, icke inför lärares, utan inför en rättfärdig domares anlete, och en bävan fattade själen. En sinnesförändring, en rening borde försiggå, men huru? Därom visste vårt förstånd platt intet att säga. Vi bör- jade då leta i våra teologiska böcker, förnämligast Wöldicke, vilken vi ansågo grundligast. Och se, nyckeln var funnen i de så kallade *actus gratiæ*. Dessa voro sju, och vi ägde

knappa 8 dagar, som återstodo av vår beredelse. Alltså nära en actus om dagen. Kallelsen hade redan i födelsestunden blivit oss given och upplysningen genom läraren. Härpå följde omvändelsen, och nu var det att friskt gripa sig an med genomgåendet av sitt syndaregister. Därefter kom yrkandet på en levande tro, varförutan ingen nåd och frid, intet gott verk vore att förvänta. Detta blev det benigaste av allt. Man vädrade ånyo i alla teologiska luntor för att komma denna *fides vera et salvifica* på spåren, men förgäves. Man stod där lika klok. Emellertid tillräknade man sig en förtjänst i själva strävandet och tyckte sig gjort vackert, när man sökt uträtta, vad man förmått.

Sådan var min sinnesstämning, då jag en vårafton med Det Nya Testamentet i handen vandrade utåt fältet, i mitt innersta på det högsta uppskakad och beklämd. Den ena tanken efter den andra flög som en mörk läderlapp förbi min själ, den ena känslan efter den andra uppsvallade som en störtväg och slukade varannan inbördes. Allt befann sig i ett förskräckligt uppror. Intet visst, säkert och bestående. Utomkring mig hastade allt till nytt liv och uppblomstring, inom mitt eget bröst bodde död och förstörelse. Jag liknade en förhärjad borg, ett nedtrampat fält, en öken utan sol, utan grönska, utan något levande ting. Trött och betagen av dessa hemska känslor, nedsjönk jag på bädden av det friska vårgräset, tryckte mina darande läppar mot marken och suckade: 'O jord, huru tusende gånger lyckligare är icke du framför människan, som kallar sig din konung! Varföre blev jag icke ett grässtrå, en mask eller en livlös sten? Varföre kan jag ej med hjärtat även slita detta kval ur mitt bröst och förinta min egen varelse? Varföre fick jag den förföljande tanken till min plågoande och den förtärande känslan till min eld och dessa tårekällor att gråta med utan uppehör? Och det evigt, odödligt! Jag tror och tror dock icke. Den döda

bekännelsen på de kalla läpparna är ingen tro. Det är is i mina ådror, och likväl brinner jag och förtäres. Och var stannar allt detta? Var är målet, slutet, vilan? En omätlig rymd utan gräns, ett brusande hav utan strand. Och du, vilken kallar dig den heligaste bland böcker, alla böckers bok, all sanning och frids källa, tala! Jag vill höra. Jag vill gömma varje ord i mitt bröst, trognare än snäckan sin pärla. Men tala icke med jordiska läppar och med pusten av denna dödsvind! Väck mig, uppliva mig, tänd ljus härinne och utbred din värma här, här inom detta tomma, iskalla likvalv! Ännu måtte det dock kvarfinnas en sträng på min själs luta. Spela då därpå, att jag må få höra, jag ännu är mäktig av en minuts liv, en sekunds suck!

Matt och bedrövad vände jag mitt ansikte bort från dagens stråle och gömde det bland blomstren. Jag förmådde icke mera tänka. Nu hörde jag en i fjärran sjungande lärka, och jag reste mig upp och lyssnade. Mot västern nedflödade solens röda blodströmmar över fält och mark. En gråtande dagg nedsjönk och gömde sig i blomsterkalkarna, en virvelvind for över grästapeten, bortsopade de fladdrande fjärlarna och uppslog den bredvid mig liggande boken. 'Är det ett tecken från ovan?' suckade jag och satte mig att läsa. Det var det femtonde kapitlet i Johannes' evangelium. Då tänkte jag på det förflutna och den eviges godhet och hans allt förbarmande nåd, och jag påminte mig mästartens tröstande ord: *Av dem, du mig gav, borttappade jag ingen.* Alltså skall icke heller jag helt och hållet gå förlorad.

Jag fortsatte att läsa: *Vilken, som icke bliver i mig, han skall bortkastas såsom en gren och förtorkas.* Ja, grenen, den har ännu icke inympat sig med vinträdet. Jag nedlade boken i gräset och grät, ty jag hade förgätit försonarens varning: *Mig förutan kunnen I intet göra.*

Det blev så tyst. Intet löv rasslade. Fåglarna hade upphört att sjunga, vinden att fläktas. Det hade blivit afton, och solen förgyllde i sin nedgång de yttersta kanterna av molnen. Brännande tårar nedströmmade på min kind. Hjärtat var så fullt, men det var icke lugnt, icke stilla.

Jag öppnade ånyo den heliga boken och läste: *Hade jag icke kommit och talat med dem, så hade de icke synd, men nu hava de ingen ursäkt för sin synd.* Ack, huru ofta och huru länge har icke Gud talat till mig, och jag lyssnade dock aldrig rätt därtill!

Och nu uppsvävade för mig vårens täckaste blommor, och de framstego till mig den ena efter den andra och buro, var och en på sina blad, ett blomsterspråk om den högste, och jag grät, ty mitt hjärtas blomma var förvisnad.

Och nu uppflögo alla himmelens fåglar över mitt huvud, och jag hörde deras tusenfaldiga stämmor, och jag grät däröver, att min oskulds toner voro tystnade. Och de bevingade skarorna försvunno, och jag såg mig stå i ett stort tempel. Skogen reste sig till grönskande pelare, mellan vilka en sjunkande sol spred sina flammande lågor. Allt var stilla. Ingen ton, intet ljud. Nu bortdog den sista dagstrålen. På fästet stod aftonstjärnan kvar, kullarna rörde sig, och ur dem uppstego vingade blomsteränglar. Evert jag såg, bar allt en mörkblå eller snövit färg. Intet störande skimmer låg över det hela. Men jag vågade icke upplyfta mina blickar, ty jag kände mig icke ren inför Gud.

Jag igenlade boken, hopknäppte mina händer. Ack, jag nödgades med konungen i Hamlet säga: Jag kan icke bedja!

Det blev mörkare. Det skred till midnatt. Någoting liksom ringde i mitt öra och viskade: 'Andarnas stund är kommen.' Jag spratt upp, såg på mig själv och tänkte: Jag skall en gång ligga bredvid denna kropp, och då är han

livlös och kall; detta öga rör sig då icke mer, denna hand kan ej mer trycka någon väns. — Nu hörde jag tolvslaget från det gråa tempeltornet. En andefläkt for över min panna. Tåren var förrunnen. Högra handen låg mekaniskt vid sidan och den vänstra under mitt huvud. Ingen suck, ingen tanke rörde sig inom min själ. Jag befann mig lik-som i en dödsstumme. Då flög en blixtnad genom rymden av mitt inre, töcknet förskingrades, det klang som ett orgel-spel, en duva for mellan solen och stjärnorna, och på en silversky såg jag min moder vinkande och varnande. Några tårar föllo såsom silverpunkter från hennes kind ned på mitt bröst. Jag uppspratt. Synen var försvunnen.

Hjärtat lugnade sig mer och mer. Den ljuva friden återkom småningom. Tornets dova slag och dess långsamt dallrande efterklang, en ensam fågels kvidan, som icke funnit sitt näste, väckte väl ännu en gång tanken på det jordiska, men efter hand bortdögo de sista ljuden. Det synliga var försvunnet. Jag såg en blickad fader i höjden, som bär allt med sitt kraftiga ord och själv nämner om sina barn. Jag suckade än en gång, och lätt och villigt steg bönen till himlen, ty hjärtat hade öppnat sig för dess värmande ljus, och en röst viskade mig till återsvar: 'Den är bönhörd.' Snart var jag hemma i min bädd. Än en gång en i förkrosselse uppsänd, brinnande suck till höjden, och milt tryckte sömnen sin kyss på mina ögon, händerna föllo korsvis tillsamman över det lätt andande bröstet, och jag insomnade.

Detta var den första skapelsedagen av mitt inre, den fjärde före min nattvardsgång. Ljus och mörker skilde sig åt, och se, *det vart av afton och morgon den första dagen.*

Äntligen nalkades den viktiga stunden, 'pingst, föryng-ringens fest', då det högtidliga begäendet skulle firas. Den beskedliga enögda gumman var med själva solen uppe för att bränna och krusa vårt hår, tillse, att var och en klädde

sig städat och snyggt utan något dun på rocken och med vit näsduk i fickan. Själv läste hon med glasögonen på sig och snusdosan i hand ett kapitel ur sin stora mässingsbeslagna bibel och sjöng därtill en psalmvers. Kaffe bjöds. Men vi togo det icke, och gumman, under upprepande av orden ur katekesen, berömde vår samvetsgranna känsla. Hjärtat var så lätt. Det förekom oss, liksom svävade fridsänglar mellan oss alla, ifrån den ena till den andra. Vi tyckte, att de varje ögonblick med sina osynliga händer ville trycka oss närmare tillsamman, hjärta mot hjärta och famn mot famn. Man var så god, så mild, så öm, så hjälpsam. Detta røjde sig även hos dem, vilka ej hade denna höga fest att fira. Den som ägde en bättre klädespersedel, lånade gärna åt den andra av sitt förråd, den fattigare ihågkoms med en finare halsduk, ett helare skoplagg. Man hade allt gemensamt, och det fanns ingen, vilken, åtminstone den dagen, nämnde något vara *sitt*. Det härskade bland oss alla ett hjärta och en själ. Allt gammalt gnabb var förgätit och förlåtit, och även de lärare, vilka man mindre älskat, inneslötos i våra tankar och böner.

Nu ringde den så kallade prästklockan och erinrade om gudstjänstens snara begynnelse. Den gamla hedersgumman stod redan på tröskeln utstyrd i en vid, uppsatt mössa och en svart kamlottsklänning, med psalmboken under armen och manade till avfärd. Vi uttågade. Hur skön och föryngrad framställde sig ej naturen, hur ren som en ängels bröst himmelen med sitt flammande hjärta, solen! Hur sjöngo ej emot oss kyrkogårdens nylöfvade träd med sina gröna, lättrorliga tungor! Från gravstenarna hade vinden undanblåst det minsta damm. De reste sig som altaren i denna dödslund, beprydda med friska blomsterkransar, ej från förgängelsens, men livets gårdar. Med ödmjukt sänkta blickar, men med tanken upplyftad mot höjden instego vi i det majestätiska templet. Talrikare än vanligt hade för-

samlingen infunnit sig. Stämmorna från de sjungande hördes denna dag starkare, ännu mera förhöjde av skolungdomens sång från orgelläktaren. Intet störande missljud avbröt det högtidliga, och andakten syntes uppliva alla, även de små barnen, vilka på pallar stodo och höllo jämte föräldrarna i psalmboken. Predikan ävensom talet till nattvardsungdomen var slutat. I de oskyldiga ögonen glänste, hela raden utåt, tindrande, saliga tårar liksom morgondagg från ett rosenfält, och även församlingen skakades av en djup rörelse. Under sjungandet av psalmen: *O Gud, som ej de spädas röst föraktar*, begyntes talet. Med den uppslagna psalmboken i den ena handen och den vita näsduken i den andra gingo vi två och två, och i spetsen för alla själva läraren, som berett oss. När vi skredo förbi den gamla, beskedliga gumman, sågo vi upp mot bänken, där hon stod. Stora tårar tillrade utför de fårade kinderna, och vi hörde, huru hon med gäll röst instämde i sången. Hopknäppande sina händer, blickade hon än ned på oss och än uppåt mot höjden. Då vi varseblevo vår lärare, tycktes ett nytt mod uppliva allas bröst, liksom skulle han hava framfört oss till den Eviges tron med dessa ord: *Här är jag och barnen, dem du mig givit haver*. Framkomne till altaret, delade vi oss i tvenne flockar, och när läraren knäböjt, slöto vi oss på samma sätt kring den heliga altarringen. Vad själen i detta ögnablick kände, vilka himlar av saliga rörelser där utbredde sig, upplysande, värmande, livgivande, förmår ingen människotunga uttala. Det är ett språk för änglar, ett tal i de saligas församling.

Efter begäendet delade vi oss åter i tvenne flockar och knäfölla, ända till dess allt var slutat, vid altaret, då vi på samma sätt återgingo till våra platser. Vår gumma syntes icke till. Hon hade skyndat hem för att tillaga den lilla middagsanrättningen, efterse, att allt var städat och i ordning, färska lökvistar satte i spiseln, i fönsterhakarne,

kring väggarne och dörrposterna samt löv utstrött på golvet, ja ända ut i förstun och på trappan. Narcissor och tulpaner förhöjde ännu mer den enkla prydnaden. Hur dubbelt skön förekom ej nu vid utgåendet från kyrkan naturen och den späda sommaren! Solen kastade sina varma strålar ej blott in i våra fridsblickande ögon, utan även i djupet av våra hjärtan, vilka återglänste som källspeglar, lugna och klara. Blott en bild och den allena såg sig däri med sin oförgängliga frukt och sina lummiga grenar: livets och korssets träd. Rörde sig ett löje på läppen, så var det en majfläkt, en pingstmorgon över rosor, en fridsam bäcks lena krusning kring strandens blomster. Man ville älska, man ville omfamna allt. En gemensam frid genomtonade varje bröst. Nu anlände man till sitt hem. Den hedervärda gamla mottog oss på tröskeln och införde oss i sin lilla sal. 'I dag', sade hon, 'skall ni spisa med mig, visserligen på husmanskost, men välment.' Den första filbunken på året primade mellan majblommor vid ena ändan av bordet och en rökt skinka vid den andra, 'emedan', som gumman sade, 'jag i morse hörde göken, och därför kan man utan fara äta spicket'. En försvarlig kalvstek påminte slutligen, att det fanns mer än två rätter till i världen. En av oss måste läsa högt till bords, och gumman lade före rätt rundeligt samt till och med trugade. Det erbjudna, men försmädda morgonkaffet förvandlades nu till traktamente för eftermiddagen, varefter man skyndade till kyrkan för att bevista aftonsången.

Om kvällen företog man sig arm i arm en spatsergång i det gröna, ty man ville undvika kamraters stojande buller och lekar. Naturen nedblickade från fästet lika mild. De outtröttliga lärkorna fortforo ännu med sin jublande aftonsång i den blå dômen, och när solen böjde sitt huvud för att kyssa lönnarnas och almarnas kronor, sjöng en trast sitt gälljudda kväde till farväl åt det glimmande klotet. I hennes bana uppsteg månen, liksom återhämtande de sprid-

da strålarna till en efterskörd. Tysta som heliga tempelstoder i Asiens palmlundar, stodo vännerna bredvid varandra, och varje själ knäböjde såsom offerpräst vid sitt hjärtas altare inför den Allsmäktige. Från höjden nedsvallade med månens och stjärnornas silverfloder frid och nåd och välsignelse över de bedjande, och han, som var, som är och som komma skall, *såg på det han gjort hade, och se, det var gott, och det blev av afton och morgon den sjätte och sista dagen.*»

ANMÄRKNINGAR.

CARL FREDRIK DAHLGREN var son till en bruksinspektör i Kvillinge socken av Östergötland och föddes den 20 juni 1791. Hans födelsebygd hör till de vackraste trakterna i vårt land. Den känslige gossen mottog också starka och förblivande intryck av denna sköna natur. År 1801 började han sina studier i Linköpings skola. Dess gymnasium lämnade han 1809 för att studera vid Uppsala universitet. Samma år offentliggjordes hans första poem i Norrköpings Tidningar. I Uppsala slöt han sig till den krets av unga författare, som kallades »fosforister», och skrev i deras publikationer dikter i nyromantisk stil. År 1815 blev han prästvigd och fick sitt verksamhetsfält i huvudstaden, där han år 1824 blev komminister och några år därefter ledamot av riksdagen. Han avled 1844.

Dahlgren hade ett glatt och humoristiskt kynne. I Stockholm blev han en högt skattad sällskapsbroder och festtalare samt verksam medlem av flera glada sällskap, såsom Gröna rutan, Par Bricole m. fl. Hans diktning gick också allt mer i den humoristiska genren. Han har också skrivit utmärkta naturlyriska stycken, såsom »Våren är kommen» och »Vårbacken». Bland hans mera betydande arbeten må nämnas »Mollbergs epistlar» på omväxlande vers och prosa, där han skildrar det glada karnevals livet i Stockholm den 1 maj, samt hans självbiografiska »roman» Nahum Fredrik Bergströms krönika, ur vilken här meddelas ett utdrag.

Sid. 5. *Sockenkyrkan*: Dagsbergs kyrka omkr. en mil söder om Norrköping. Dahlgrens föräldrar voro vid denna tid år 1800 bosatta på Bråborgs kungsgård i nämnda socken. — *Schenbergs svinmage*, skämtsamt benämning på ett latinskt lexikon av Per Schenberg, som 1737 blev lektor vid Linköpings gymnasium och dog 1777. — *Sjögrens grammatika*, latinsk grammatik av Håkan Sjögren d. 1815. — *Fants postilla*: En predikosamling

Sid. 29. *Subordination*, underordnande. — *Korpral Mollberg*, en av huvudpersonerna i Bellmans »Fredmans epistlar».

Sid. 31. *Inbastonera*, inpränta medelst aga. — *Den lerneiska hydran*, ett månghövdad vidunder, som enligt den grekiska sagan höll till i träskan vid Lerna (nära Argos) och dödades av Herakles.

Sid. 32. *Urbota*, omöjlig att försona. — *Eforus*, egentl. upp-syningsman, titel för biskopen såsom tillsyningsman för stiftets allmänna läroverk.

Sid. 33. *Galant*, bra, förträffligt. — *quod* och *cum* latinska konjunktioner. — *Videtur*, betyg (latinskt ord, som betyder »det synes»). — *Apodosis*, eftersats, huvudsats.

Sid. 35. *Wählin's Svenska historia*, Christian Wählin, professor och domprost i Lund, d. 1829, utgav 1787 en lärobok i svensk historia, som länge användes i skolorna.

Sid. 36. *Kirsedrank*, körsbärsvin. — *Rostockermomma*, mumma, ett slags starkt öl, som bryggdes i Rostock.

Sid. 37. *Spannen*, hästar spända framför de egentliga drag-hästarna. — *Mordeo*, latinskt verb, bita.

Sid. 38. *Stil- och examenssidor*, provskrivningar.

Sid. 40. *Kustos*, ordningsman.

Sid. 42. *Upptukta*, uppfostra till tukt och ordning. — *Kyrk-kryddor*, kryddor, som man använde i kyrkan för att hålla sig vaken under predikan. — *Anders Nohrborg*, hovpredikant, d. 1767, författade en predikosamling, vanligen kallad »Nohrborgs postilla», som länge var en av de mest lästa uppbyggelseböckerna i vårt land.

Sid. 43. *Frimurareorden*, ett hemligt sällskap, som på 1700-talet övertagit namn och sinnebilder från det sedan medeltiden kvarlevande murarskrået i England. I Sverige bildades den första logen 1735. — *Vidhängde*, fortfarande trodde på. — *Stor-turken* har den kollektiva betydelsen av turkarna.

Sid. 44. *Pomoran*, härstammande från Pommern.

Sid. 45. *Memfis*, den äldsta huvudstaden i det forntida Egypten. — *Mager*, namn på kaldéernas visa män eller präster, senare allmän benämning på spåmän, trollkarlar o. dyl. — *Magi*: Under medeltiden skilde man mellan vit magi, som utövades med hjälp av änglar och helgon, samt svart magi, som bedrevs av trollkarlar med hjälp av onda andar.

Sid. 46. *Mazarino*, hjälten i en omtyckt rövarroman.

Sid. 47. *Item*, likaledes. — *Mention honorable*, hedersomnämmande vid pristävlingar. — *Ständdrabant*, drabant, som tillhörde den kungl. livvakten. — *M. Lehnberg*, bekant biskop och äreminnesförfattare, död 1808. Han erhöll 1787 och 1788 Sv. akademis stora pris för sina äreminnen över Birger Jarl och riksrådet Karl Karlsson Gyllenhjelm. — *Carl Gust. av Leopold*, skald, medlem av Sv. akad., d. 1829. — *Pompös*, högtravande, ståtlig. — *Bengt Lidner*, d. 1793, är den förnämste representanten för den känslösamma riktningen inom Sveriges litteratur på 1700-talet. *Spastaras död* är hans mest bekanta skaldestycke. — *J. H. Kellgren*, d. 1795, är en av våra främsta författare under 1700-talet. Särskilt väckte han uppmärksamhet med sina satirer. — *Antites*, sammanställning av motsatser, avsedd att ge framställningen större skärpa. — *J. D. Valerius*, mindre betydande författare, d. 1852. — *Axel Gabriel Silfverstolpe*, d. 1816, skald och politiker, medlem av Sv. akad. *Ode till medborgaren* heter inledningsdikten till hans skaldestycken, av vilka första delen utkom 1801.

Sid. 48. *Trivialskolan*. Så kallades före skolordningen av 1849 de lägre elementarskolorna, ungefär motsvarande de fem lägre klasserna av våra allmänna läroverk. — *Samuel Ödmann*, d. 1829, teolog och naturforskare, mångsidig skriftställare. I sina »Hågkomster från hembygden och skolan» har han på ett utmärkt sätt skildrat hemliv och skolseder i Småland under senare delen av 1700-talet. — *Wöldicke*, tysk teolog, förf. till en teologisk lärobok, som under 1700-talet utkom i flera upplagor. — *Actus gratiae*, nådens ordning.

Sid. 49. *Fides vera et salvifica*, sann och saliggörande tro.

Sid. 51. *Hamlet*, ett av Shakespeares mest berömda sorgespel.

Sid. 53. *Prästklockan*, en av de mindre klockorna, som användes vid »prästringningen», vilken ägde rum kort före sammanringningen och skulle tillkännagiva, att prästen anlant till kyrkan. — *Kamlott*, ett slags tjockt, blankt ylletyg.

Svenska Bokförlaget
P. A. Norstedt & Söner *Albert Bonnier*

Elias Grip

NYARE SVENSK LITTERATUR

Läsebok för fortsättningsskolan

Inb. kr. 3: 20

DET SENASTE SEKLET I SVENSK
DIKTNING

Läsebok för flick- och samskolor

Inb. kr. 5: 25

SVENSK LITTERATUR

Läsebok för kommunala mellanskolor

Inb. kr. 5: 20

SVENSK POESI FRÅN SENASTE
HALVSEKLET

I urval

Inb. kr. 4: 30

Samtliga hos P. A. Norstedt & Söner

Pris 1 kr. 25 öre.

Kungl. Boken. Sö. n. 1929
204568